

Ewa Jarosz

Uniwersytet Śląski w Katowicach

 <https://orcid.org/0000-0002-3207-0148>

Ewa Syrek

Uniwersytet Śląski w Katowicach

 <https://orcid.org/0000-0002-9560-627X>

Z tradycją w przyszłość Pedagogika społeczna wobec przemian cywilizacyjno-kulturowych Czterdziestolecie Katedry Pedagogiki Społecznej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*

Powstanie jakiegokolwiek szkoły naukowej z reguły nie jest wynikiem intencjonalnie sterowanej polityki edukacyjno-naukowej. Zwykle mamy do czynienia z procesami spontanicznymi, niepowtarzalnymi, historycznie osadzonymi, które wydają się nieodłącznymi elementami rozwoju nauki. Samo pojęcie „szkoła naukowa” nie zawsze jest jednoznacznie interpretowane. W naszym rozumieniu (a mamy na myśli określone zdarzenia ściśle związane z powstawaniem naszej **szkoły naukowej** z zakresu pedagogiki społecznej, włączającej do dorobku naukowego, a jednocześnie poszerzającej tradycyjne programy *stricte* socjologicznym ujęciem procesów socjalizacji i wychowania) obejmuje ono zarówno treści, które wnoszą działalność akademicko instytucjonalną, jak i liczne refleksje teoretyczne prof. Andrzeja Radziejewicza-Win-

* Pierwsza część artykułu jest przedrukiem tekstu pt. *Działalność naukowo-badawcza i organizacyjna Katedry Pedagogiki Społecznej Uniwersytetu Śląskiego w latach 1980/81–2009/10. Wokół szkoły naukowej Profesora Andrzeja Radziejewicza-Winnickiego*. W: *Czas społeczny akademickiego uczestnictwa w rozwoju i doskonaleniu civil society. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Radziejewiczowi-Winnickiemu w 65. rocznicę urodzin*. Red. E. Syrek. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2010, s. 44–55.

nickiego (kierownika Katedry Pedagogiki Społecznej Uniwersytetu Śląskiego) i jego bliskich współpracowników. Należy włączyć do grona **szkoły** również osoby zatrudnione poza Uniwersytetem Śląskim. Są to także dokonania natury teoretyczno-koncepcyjnej i organizacyjno-instytucjonalnej. Sądzimy, że elementem **szkoły** jest też kształtowanie określonego typu krytycznej postawy intelektualnej towarzyszącej prowadzonym badaniom i analizom naukowym. Ich rezultaty były i są nadal zawarte w wielu monografiach i artykułach publikowanych w kraju i za granicą. Profesor Bogdan Suchodolski wspominał o „tworzeniu **szkoły naukowej** [...], która pokrywa treść naukową odmienną od tej, jaką wyznaczyła tradycja. Rozumienie tradycyjne bowiem nawiązywało do działalności pedagogów z okresu międzywojennego, zwłaszcza do Heleny Radlińskiej i Jej szkoły. Koncepcja doc. Winnickiego jest inna”¹. Przed dwudziestoma laty wybitny humanista, nestor współczesnych nauk o wychowaniu, stwierdzał między innymi: „charakteryzując naukową działalność doc. Radziejwicz-Winnickiego, trzeba położyć nacisk na jego umiejętność tworzenia zespołów podejmujących określone problemy. Seryjne wydawnictwo pt. »Prace Pedagogiczne« i zbiorowe publikacje przed chwilą omawiane są owocem pracy zespołowej. Oznacza to, iż pod kierunkiem doc. Winnickiego tworzy się pewnego rodzaju »szkoła« w dziedzinie pedagogiki społecznej”².

Szkoła, której dedykujemy niniejszy artykuł, istnieje od dawna, niezależnie od tego, czy samo wieloznaczne pojęcie „szkoła naukowa” rozumiemy umownie (w ramach przyjętego podziału w literaturze), genetycznie czy też strukturalnie. Jak twierdzi prof. Jerzy Szacki, nie zawsze mamy bowiem do czynienia z sytuacją, w której rozumienie przynależności do **szkoły** jest utożsamiane z miejscem uprawiania nauki przez grupę osób bądź pod przewodnictwem nauczyciela – mistrza, lidera. Chodzi raczej o genezę poglądów naukowych niż o ich treść, o sam sposób myślenia i styl uprawiania nauki. Przynależność do tak rozumianej **szkoły** nie musi determinować pod każdym względem aktualnego stanowiska naukowego ani też stawiać uczonego w opozycji do koleżanek czy kolegów o innej genealogii intelektualnej, choć zapewne odmiennosć miejsca nauki może sprzyjać pogłębianiu się różnic merytorycznych³.

¹ B. Suchodolski: *Opinia o działalności naukowej i dydaktycznej doc. dr. hab. Andrzeja Radziejwicz-Winnickiego w związku z wystąpieniem Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Śląskiego o nadanie tytułu profesora*. Warszawa. 1987. Archiwum domowe prof. A. Radziejwicz-Winnickiego. Maszynopis, s. 1.

² Ibidem, s. 3.

³ J. Szacki: *O szkołach naukowych (zarys problematyki)*. „Studia Socjologiczne” 1975, nr 4, s. 6.

Można zatem powiedzieć, że teza, będąca zarazem pytaniem o to, u kogo ktoś się uczył, jest przekładalna na inne stwierdzenie, przybierające postać pytania dopełnienia: „czego się nauczył?”. W tym sensie **szkoła naukowa** to grupa uczniów (współpracowników) połączonych wspólną zależnością związaną z wzorami prezentowanymi przez „mistrza”, a także normami i wartościami, a więc lansowaną przez twórcę/współtwórcę **szkoły** swoistą etyką naukową, z którą grupa/zespół się utożsamia zwłaszcza w początkowym okresie współpracy. W późniejszym okresie uwidaczniane są modyfikacje indywidualne wynikające z sukcesywnego rozwoju osobowościowego i naukowego współpracowników. Mniej znacząca z punktu widzenia dokonywanego wyboru wydaje się alternatywa związana z naciskiem w sferze identyfikacji z osobą lidera czy też preferowanymi przezeń wartościami, wzorcami postępowania badawczego⁴.

Zagadnienie efektywności **szkoły naukowej** również ma wiele aspektów. **Szkoła naukowa** realizuje *de facto* założone funkcje społeczne, kształci, wychowuje, selekcjonuje, kompensuje, integruje reprezentantów danej dyscypliny naukowej⁵.

Termin „instytucjonalizacja” występuje w literaturze socjologicznej w kilku znaczeniach. Najczęściej rozumiany jest jako proces (sytuacja) pojawiania się pewnych istotnych (często znaczących) faktów społecznych (na przykład książki, czasopisma o edycji relatywnie **ciągłej** i **trwałej**, akademickie jednostki organizacyjne: katedry, zakłady, instytuty, stowarzyszenia, fundacje), które zapewniły danej dyscyplinie (subdyscyplinie) naukowej trwałe – jak się wydaje – miejsce i odróżniały ją od innych nauk społecznych.

Dorobek naukowy Katedry Pedagogiki Społecznej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, utworzonej w 1981 roku na Wydziale Pedagogiki i Psychologii i powierzonej (wówczas docentowi doktorowi habilitowanemu) Andrzejowi Radziewiczowi-Winnickiemu, powstawał pod wpływem rozległych i inspirujących cały zespół naukowych zainteresowań profesora – socjologa i pedagoga. Zainteresowania badawcze pracowników naukowych Katedry obejmowały zagadnienia wychodzące poza obszar dotychczasowych, klasycznych problemów-zagadnień pedagogiki społecznej, gdyż w bardzo silnym stopniu uwzględniały dokonujące się w latach osiemdziesiątych przeobrażenia społeczno-ekonomiczne w Polsce. W tym czasie powstało wiele opracowań naukowych – indywidualnych, a także zbiorowych – wykazujących rozległe spektrum

⁴ Ibidem, s. 8–9.

⁵ Por. M. Niezgodą: *Szkoła i skolaryzacja*. W: *Encyklopedia socjologii*. T. 4: S-Ż. Kom. red. Z. Boksański et al. Red. nauk. K.W. Frieske et al. Warszawa: Oficyna Naukowa, 2002.

aktywności naukowo-badawczej dwudziestosiedmioosobowego wówczas zespołu⁶.

W dużym uproszczeniu można wskazać trzy podstawowe obszary tematyczne badań prowadzonych w pierwszym dziesięcioleciu istnienia Katedry:

1. Pedagogika społeczna na tle przemian gospodarczych.
2. Problemy patologii społecznej i niedostosowania społecznego oraz ich uwarunkowań.

⁶ Między innymi były to następujące opracowania: *Wybrane zagadnienia z metodyki wychowania resocjalizującego. Materiały do ćwiczeń dla studentów III i IV roku pedagogiki resocjalizacyjnej studiów dziennych i zaocznych*. Red. H. Gąsior. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1980; *Model kształcenia kadr dla potrzeb kształcenia specjalnego – pedagogiki resocjalizacyjnej*. Red. H. Gąsior. Warszawa: TWWP, 1983; *Paedagogica societatis. Przedmiot, zadania a współczesność*. Red. A. Radziejwicz-Winnicki. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1985; K. Balińska: *Wpływ środowiska rodzinnego na przestępczość nieletnich*. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1986; *Pedagogika a socjologia wychowania. (Szkice socjopedagogiczne)*. Red. A. Radziejwicz-Winnicki. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1986; A. Stankowski: *Elementy terapii pedagogicznej w pracy nauczyciela-wychowawcy (skrypt przeznaczony dla studentów kierunków pedagogicznych)*. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1986; E. Syrek: *Aspiracje życiowe młodzieży niedostosowanej społecznie*. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1986; *Pedagogika społeczna w perspektywie przemian gospodarczych*. Red. A. Radziejwicz-Winnicki. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1987; E. Syrek: *Wychowanie jako przedmiot analiz pedagogiki społecznej i socjologii wychowania. (Skrypt przeznaczony dla studentów pedagogiki wszystkich lat)*. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1987; A. Stankowski: *Narkomania – narkotyki – narkomani. Wybrane zagadnienia. (Skrypt dla studentów kierunków pedagogicznych)*. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1988; A. Radziejwicz-Winnicki: *W poszukiwaniu homo oeconomicus. Szkice polemiczne o wychowaniu*. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1989; A. Stankowski: *Negatywizm szkolny młodzieży niedostosowanej społecznie. Przyczyny, profilaktyka*. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1991; *Nauczanie społecznie niedostosowanych*. Red. H. Gąsior. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1992; W. Jasiński: *Od konieczności do podmiotowości*. Jastrzębie Zdrój: [s.n.], 1993; *Współczesne zagrożenia w strukturach społecznych. Szkice badawcze z pedagogiki społecznej*. Red. E. Syrek. Katowice: Wieczorek-Press, 1993; W. Jasiński: *Aby wychowanie mogło służyć rozwojowi*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 1994; *Między rezygnacją a wyzwaniem. Czyli Jak pomóc sobie i swojemu umysłowo upośledzonemu dziecku*. Aut. J. Kamińska-Reyman, K. Kucyper. Katowice: Wydawnictwo „Wieczorek-Press”, 1994; A. Radziejwicz-Winnicki: *Modernizacja zagubionych obszarów rodzimej edukacji*. Katowice: „Śląsk”, 1995. Warto podkreślić, że opublikowane zostały także prace w języku angielskim: A. Radziejwicz-Winnicki: *Methodological Solutions in the Pedagogical Research on Identification Processes*. Joensuu: University of Joensuu, Faculty of Education, 1984; Idem: *Essays in Social Pedagogy*. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1988.

3. Problemy resocjalizacji (kształcenie kadr, metodyka działań, nauczanie w resocjalizacji).

W kolejnej dekadzie, w latach dziewięćdziesiątych, prace badawcze realizowane w Katedrze Pedagogiki Społecznej uwzględniały nowy wymiar – transformację społeczno-ustrojową, jaka dokonywała się wówczas w Polsce. W charakterystyce dorobku tego czasu na podkreślenie zasługuje fakt opublikowania pracy zbiorowej o charakterze podręcznika, przygotowanej pod naukową redakcją prof. A. Radziejwicz-Winnickiego *Pedagogika społeczna u schyłku XX wieku – zagadnienia wybrane*⁷. Książka ta była pierwszym podręcznikowym opracowaniem po „kultowych” od lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych publikacjach wybitnych autorytetów polskiej pedagogiki społecznej: Ryszarda Wroczyńskiego i Aleksandra Kamińskiego, obejmowała problemy dotyczące następujących zagadnień: historii i stanu obecnego pedagogiki społecznej w Polsce, rozwoju przestrzennego, ekonomicznego, ruchliwości ludności w aspekcie procesu wykolejenia młodzieży i osób dorosłych, rozwoju życia gospodarczego na tle rozwoju nauk pedagogicznych, integracji i procesów społecznych, identyfikacji w relacji do wychowania, problemów procesów wychowawczych w obrębie wybranych pozaszkolnych elementów struktury społecznej, społecznych problemów egalitaryzmu, zagadnienia społecznego uczestnictwa w kulturze, opieki, polityki społecznej, ochrony bytu poszczególnych jednostek i grup jako integralnej części zagadnień współczesnej pedagogiki społecznej.

Wkrótce wysiłkiem pracowników Katedry pod kierunkiem A. Radziejwicz-Winnickiego powstały kolejne prace zbiorowe: *Problemy i tendencje rozwojowe we współczesnej pedagogice społecznej w Polsce* oraz *Współcześni socjologowie o wychowaniu – zarys wybranych koncepcji*⁸. Pierwsza z nich stanowi omówienie nowych zjawisk społeczno-wychowawczych lub spojrzenie na tradycyjne kwestie pedagogiki społecznej z punktu widzenia nowej, transformującej się rzeczywistości. Druga, ukazująca badania i analizy nowych problemów i zjawisk współczesności, wobec których pedagog społeczny nie może być obojętny, jest zbiorem interesujących koncepcji socjologów z różnych krajów. Autorzy podejmują w swych dociekaniach naukowych problemy wychowania i edukacji. Wyniki prowadzonych badań teoretycznych czy empirycznych publi-

⁷ *Pedagogika społeczna u schyłku XX wieku. (Zagadnienia wybrane)*. Praca zbiorowa wraz z wyborem tekstów. Red. A. Radziejwicz-Winnicki. Katowice: ZSPM-Press, 1992.

⁸ *Współcześni socjologowie o wychowaniu. (Zarys wybranych koncepcji)*. Red. A. Radziejwicz-Winnicki. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1993; *Problemy i tendencje rozwojowe we współczesnej pedagogice społecznej w Polsce*. Red. A. Radziejwicz-Winnicki. Katowice: „Śląsk”, 1995.

kowe były również w języku angielskim⁹. Procesom zmiany społecznej w Polsce poświęcony został także numer kwartalnika wydawanego w Stanach Zjednoczonych „Journal of Thought” (1992, vol. 27, no. 3-4, Fall and Winter) – numer zawierał 14 artykułów w języku angielskim autorstwa pracowników Katedry Pedagogiki Społecznej UŚ. Profile tematyczne badań realizowanych w Katedrze w latach dziewięćdziesiątych można uporządkować w dwa nurty:

- 1) podstawowy, obejmujący takie kierunki tematyczne, jak:
 - tożsamość pedagogiki i jej obszary zainteresowań w dobie transformacji oraz w nowej rzeczywistości społecznej;
 - socjologiczne inspiracje dla polskiej pedagogiki społecznej w dobie transformacji;
 - procesy demokratyzacji wybranych obszarów życia społecznego;
 - modernizacja obszarów i ról społecznych w kontekście transformacji społecznej;
- 2) badań nad patologią społeczną, uwzględniających takie kierunki badawcze, jak:
 - zagrożenia społeczne i zjawiska patologii w małych i dużych strukturach społecznych;
 - problemy i uwarunkowania resocjalizacji;
 - prawne aspekty działań resocjalizacyjnych.

W roku 1998 podstawowy kierunek analiz i interpretacji badawczych realizowanych w Katedrze Katedry wyznaczany był przez ogólny temat badawczy: *Integratywna strategia kształtowania lokalnych środowisk wychowawczych w zakresie profilaktyki i kompensacji*. Wśród szczególnie istotnych opracowań opublikowanych w tym czasie wymienić należy prace: Ewy Jarosz *Przemoc wobec dzieci. Reakcje środowisk szkolnych*; Anny Nowak *Zarys postępowania z nieletnimi dla pedagogów*; Mirosława Wójcika *Kształtowanie się polskiej pedagogiki rodzinnej w latach 1918–1939*¹⁰. W tym też roku wydana została w Niemczech książka A. Ra-

⁹ *Teacher Strategies. A Review and Critique of Chosen Conceptions*. Ed. A. Radziejewicz-Winnicki. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1991; *Educational and Social Transformation in Poland and other Post-Communist Countries*. Eds. E. Górnikowska-Zwolak, A. Radziejewicz-Winnicki. Katowice-Dąbrowa Górnicza: LW-Press, 1992; A. Radziejewicz-Winnicki: *Modernization and Democratization of Extramural Areas: the Case of Poland*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 1994.

¹⁰ E. Jarosz: *Przemoc wobec dzieci. Reakcje środowisk szkolnych*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 1998; A. Nowak: *Zarys postępowania z nieletnimi dla pedagogów*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 1998 (wyd. 2. popr. i uaktual. – 1999); M. Wójcik: *Kształtowanie się polskiej pedagogiki rodzinnej w latach 1918–1939. Podstawy teoretyczne, kierunki rozwoju, praktyka*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 1998.

dziewicza-Winnickiego *Tradition and Reality in Educational Ethnography of Post-Communist Poland. Essays in Sociology of Education and Social Pedagogy* oraz praca zbiorowa pod redakcją D.K. Marzec i A. Radziejwicz-Winnickiego *Educational Democratization in Poland: Tradition and Post-Communist Transformation*¹¹.

W kolejnych latach kontynuowano podjęty w 1998 roku temat badawczy, poszerzając go o inne jeszcze zagadnienia tematyczne, dotyczące przede wszystkim współczesnych mechanizmów zurbanizowanego społeczeństwa w aspekcie roli i zadań pedagogiki społecznej. Realizowano więc wiele szczegółowych tematów badawczych, takich jak:

- socjalizacja a dominujące style życia;
- socjalizacja w warunkach mechanizmów wolnorynkowych;
- szkoła jako system społeczny, planowanie oświaty w warunkach mechanizmów rynkowych;
- instytucjonalne reakcje wobec zjawisk przemocy i zaniedbywania dzieci oraz sieroctwa społecznego;
- działanie społeczne w koncepcjach współczesnych pedagogów społecznych;
- zjawiska patologiczne w regionie uprzemysłowionym;
- diagnoza problemów środowiskowych;
- sytuacja zdrowotna dzieci i młodzieży oraz środowiskowe aspekty nierówności w stanie zdrowia.

Pracownicy Katedry opublikowali w latach 1998–2005 wiele opracowań, które prezentują rezultaty badań nad wymienionymi zagadnieniami¹². Większość podejmowanych badań i analiz dotyczyła regionu Górnego Śląska¹³.

¹¹ *Educational Democratization in Poland. Tradition and Post-Communist Transformation*. Eds. D.K. Marzec, A. Radziejwicz-Winnicki. Częstochowa-Katowice: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej, 1998; A. Radziejwicz-Winnicki: *Tradition and Reality in Educational Ethnography of Post-Communist Poland. Essays in Sociology of Education and Social Pedagogy*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 1998.

¹² Warto też zauważyć, że od 1997 do 2007 roku ukazywał się ogólnopolski kwartalnik „Auxilium Sociale – Wsparcie Społeczne”, którego redaktorem naczelnym był A. Radziejwicz-Winnicki, a większość zespołu edytorskiego stanowili pracownicy Katedry Pedagogiki Społecznej.

¹³ Ukazały się następujące prace: A. Radziejwicz-Winnicki: *Moderнизacja niedostrzeganych obszarów rodzimej edukacji*. Katowice: „Śląsk”, 1995; A. Nowak: *Wybrane edukacyjne i prawne aspekty niepełnosprawności*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 1999; *Pedagogika społeczna w Polsce – między stagnacją a zaangażowaniem*. Red. E. Górnikowska-Zwolak, A. Radziejwicz-Winnicki, przy współpracy A. Czerkawskiego. T. 1-2. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 1999; *Resocjalizacja, diag-*

noza, wychowanie. Red. B. Kosek-Nita, D. Raś. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 1999; E. Górnikowska-Zwolak przy współpracy A. Tobor: *Szkic do portretu Ślązaczki. Refleksja feministyczna*. Katowice: „Śląsk”, 2000 (wyd. 2. popr. i uzup. – Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2004); U. Kamińska: *Zranione dzieciństwo. Wychowankowie Domu Dziecka mówią*. Katowice: Śląsk, 2000; M. Kowalska-Kantyka: *Sytuacja dzieci i młodzieży niepełnosprawnej w okresie transformacji systemowej. (Na przykładzie byłego województwa katowickiego)*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2000; E. Syrek: *Zdrowie w aspekcie pedagogiki społecznej*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2000; E. Wysocka: *Młodzież a religia. Społeczny wymiar religijności młodzieży*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2000; Eadem: *Religijność a tolerancja. Obszary zależności*. Kraków: „Nomos”, 2000; D. Dramska: *Profesjonalna tożsamość logopedów w Polsce w świetle przeprowadzonych badań*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2001; Eadem: *Proces instytucjonalizacji zawodu logopedy w Polsce. Zarys problemu*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2001; E. Jarosz: *Wybrane obszary diagnozowania pedagogicznego*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2001 (kolejne wydania co roku, do wyd. 7. w roku 2007); Eadem: *Dom, który krzywdzi*. Katowice: Śląsk, 2001; A. Nowak, E. Wysocka: *Problemy i zagrożenia we współczesnym świecie. Elementy patologii społecznej i kryminologii*. Katowice: „Śląsk”, 2001; A. Radziejewicz-Winnicki: *Oblicza zmieniającej się współczesności (szkice z pedagogiki społecznej, etnografii edukacyjnej i socjologii transformacji)*. Kraków: Impuls, 2001; R. Seebauer, A. Radziejewicz-Winnicki, E. Górnikowska-Zwolak: *Podręczny słownik terminów z zakresu nauk o wychowaniu: angielsko-niemiecko-polski*. Katowice: Wydawnictwo Naukowe „Śląsk”, 2001; *Jakość życia w chorobie. Społeczno-pedagogiczne studium indywidualnych przypadków*. Red. E. Syrek. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2001; *Edukacja a życie codzienne*. T. 1-2. Przygot. materiałów do dr. i red. nauk. A. Radziejewicz-Winnicki. Przy współudz. E. Bielskiej. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2002; U. Kamińska: *Zarys metodyki pracy opiekuńczo-wychowawczej w rodzinnych i instytucjonalnych formach wychowania*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2002 (do wyd. 4. w roku 2005); A. Nowak: *Bezrobocie wśród niepełnosprawnych. (Studium pedagogiczno-społeczne)*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2002; A. Stankowski: *Determinanty środowiskowe niedostosowania społecznego dzieci i młodzieży*. Katowice: Gnome, 2002; A. Stankowski, N. Stankowska: *Wybrane problemy patologii społecznej i resocjalizacji. Szkice pedagogiczne*. [Ziar nad Hronom: Aprint], 2002; T. Wilk: *Możliwości zaspokojenia potrzeb edukacyjnych młodzieży w warunkach zmiany społecznej w Polsce*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2002; A. Czerkawska: *Szkolnictwo zawodowe a rynek pracy województwa katowickiego w latach dziewięćdziesiątych*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2003; T. Wilk: *Edukacja, wartości i style życia reprezentowane przez współczesną młodzież w Polsce w odmiennych regionach gospodarczych*. Kraków: „Impuls”, 2003.

W schematycznym uproszczeniu kierunki badań od 1998 do 2005 roku można postrzegać jako realizowane w dwóch nurtach: teoretyczno-aplikacyjnym i empiryczno-aplikacyjnym.

W pierwszym zaznaczyć można takie kierunki tematyczne, jak:

- pedagogika społeczna w Polsce – rola, zadania i obszary tematyczne wobec zmieniającej się rzeczywistości;
- modernizacja niektórych obszarów edukacji;
- problemy socjalizacji i edukacji w warunkach wolnorynkowych;
- problemy diagnozy w ujęciu pedagogiki społecznej;
- instytucjonalizacja i profesjonalizacja w sferze edukacji, pomocy i terapii oraz profilaktyki w środowisku lokalnym.

W drugim nurcie badania prowadzone były w takich kierunkach tematycznych, jak:

- sytuacja zdrowotna dzieci i młodzieży, zdrowie w aspekcie pedagogiki społecznej;
- przemoc wobec dzieci i ich zaniedbywanie oraz reakcje społeczne na zjawisko;
- społeczne problemy niepełnosprawności;
- młodzież – postawy światopoglądowe, potrzeby, wartości, style życia.

Od 2004 roku pracom badawczym prowadzonym w Katedrze Pedagogiki Społecznej przyświecały zmiany i procesy zachodzące w Polsce w wyniku jej akcesji do Unii Europejskiej. Aktualnie realizowanych jest kilkanaście kierunków badawczych, zawierających się w ogólnym temacie badawczym Katedry Pedagogiki Społecznej, który jest kontynuowany konsekwentnie od 1998 roku. W ramach tego tematu ukonstytuowano dwa subtematy:

1. *Współczesne mechanizmy rozwoju społeczeństwa zurbanizowanego a rola i zadania pedagogiki społecznej.*
2. *Modernizacja pozaszkolnych lokalnych środowisk wychowawczych.*

W ramach tych ogólnych kierunków zrealizowano – a w niektórych przypadkach są kontynuowane – następujące przedsięwzięcia badawcze:

- społeczne i edukacyjne problemy występujące w poakcesyjnej Polsce – wybrane zagadnienia w perspektywie akcesji kraju do Unii Europejskiej;
- determinizm a ryzyko transformacyjne nowego ładu społeczno-edukacyjnego;
- edukacja a życie codzienne;
- bezrobocie w środowisku osób niepełnosprawnych;
- diagnozowanie środowisk wychowawczych w warunkach zmiany społecznej i nowych problemów;
- przemoc w życiu społecznym i procesach wychowania;

- środowiskowe działania w zakresie ograniczania zjawisk krzywdzenia dzieci;
- instytucjonalizacja pedagogiki zdrowia;
- społeczno-środowiskowe uwarunkowania zdrowia i choroby;
- stan zdrowia dzieci i młodzieży w świetle wybranych mierników;
- przemiany społeczne a zaspokajanie aspiracji i oczekiwań edukacyjnych młodzieży licealnej;
- system wsparcia społecznego i edukacji dla osób niepełnosprawnych;
- prawne aspekty rehabilitacji;
- rozpowszechnianie się liberalizmu we współczesnej Europie.

Liczne publikacje Katedry z lat 2005–2006 obejmują zarówno monografię, jak i artykuły naukowe¹⁴.

¹⁴ Wśród prac zwartych warto wymienić: E. Bielska, A. Radziejewicz-Winnicki, A. Roter: *Social and Educational Problems in Poland. Essays and Chosen Conceptions at the Background of the EU Accession*. Katowice: Śląska Wyższa Szkoła Zarządzania im. gen. Jerzego Ziętka, 2005; K. Borzucka-Sitkiewicz: *Kształtowanie zachowań zdrowotnych w procesie socjalizacji a styl życia młodzieży (w regionie górnośląskim)*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2005; A. Nowak: *Zarys prawa dla pedagogów społecznych*. Katowice: Wydawnictwo Śląskiej Wyższej Szkoły Zarządzania im. gen. Jerzego Ziętka w Katowicach, 2005; D. Raś: *O poprawie winowajców w więzieniach i zakładach dla nieletnich. Propozycje prawników, lekarzy, działaczy społecznych i pedagogów oraz rozwój więziennictwa do połowy XX wieku*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2005 (wyd. 2. uzup. – 2006, wyd. 3 – 2007); A. Roter: *Proces socjalizacji dzieci w warunkach ubóstwa społecznego*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2005; L. Wiczorek: *Przestępczość i demoralizacja nieletnich w Polsce w okresie transformacji ustrojowej*. Katowice: „Śląsk”, 2005; *Wybrane społeczno-socjalne aspekty marginalizacji*. Red. A. Nowak. Katowice: Wydawnictwo Śląskiej Wyższej Szkoły Zarządzania im. Generała Jerzego Ziętka, 2005; E. Bielska: *Ponowoczesne konteksty liberalizmu a preferencje młodzieży akademickiej wobec wybranych aspektów stylu życia. Studenci a liberalny system wartości w Polsce i Danii (studium teoretyczno-badawcze)*. Katowice: Śląska Wyższa Szkoła Zarządzania im. gen. Jerzego Ziętka w Katowicach, 2006; K. Borzucka-Sitkiewicz: *Promocja zdrowia i edukacja zdrowotna. Przewodnik dla edukatorów zdrowia*. Kraków: „Impuls”, 2006; E. Jarosz, E. Wysocka: *Diagnoza psychopedagogiczna. Podstawowe problemy i rozwiązania*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”, 2006; *Resocjalizacja młodzieży niedostosowanej społecznie – wybrane konteksty*. Red. A. Nowak. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2006; T. Wilk: *Bukowno – między Małopolską a Górnym Śląskiem. Przestrzeń egzystencji i aktywizacji społeczności lokalnej. (Studium socjopedagogiczne)*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2006. W roku 2005 ukazała się także praca poświęcona prof. A. Radziejewiczowi-Winnickiemu z okazji sześćdziesiątej rocznicy urodzin: Andrzej

Od 2007 roku w Katedrze Pedagogiki Społecznej realizowane i kontynuowane są wieloaspektowe badania naukowe w obszarze następujących tematów badawczych:

1. *Współczesność jako kontekst procesów społeczno-wychowawczych i edukacyjnych oraz formy działania społecznego* – z uwzględnieniem takich zagadnień, jak: współczesna pedagogika społeczna w kontekście interdyscyplinarnym, aktywizacja lokalna i obywatelska, wzory kulturowe współczesnej Polski, patologia edukacji, problemy ludzkiej egzystencji, opór społeczny, zmiana społeczna a odpowiedzialność obywatelska, socjalizacja i rozwój w kontekście manipulacji, wsparcie, pomoc społeczna i asysta społeczna.
2. *Resocjalizacja i jej problemy – patologie i zagrożenia społeczne*, a szczególnie zagadnienia: agresja i przemoc w życiu społecznym i jednostkowym, współczesne uwarunkowania patologii społecznych, marginalizacja grup społecznych, upośledzenie i wykluczenie społeczne, patologie i zagrożenia specyficznych grup społecznych i instytucji, patologie społeczne w środowisku wiejskim i średniego miasta, diagnoza problemów i zagrożeń społecznych, metodologia badań społecznych, przestępczość nieletnich, współczesne standardy w resocjalizacji, prawo w resocjalizacji, diagnoza w resocjalizacji, historia resocjalizacji, uwarunkowania skuteczności działań resocjalizacyjnych, problemy penitencjarystyki.
3. *Zdrowie i edukacja zdrowotna – konteksty jakości życia ze szczególnym uwzględnieniem kwestii dotyczących: pedagogicznych aspektów zagrożeń zdrowia, kompetencji zdrowotnych różnych grup społecznych, problemów zdrowia i edukacji zdrowotnej w rodzinie, społeczno-środowiskowych uwarunkowań jakości życia oraz metodyki edukacji zdrowotnej.*

Dorobek pracowników Katedry w latach 2007 i 2008 wydaje się – jak nigdy wcześniej – bogaty i dynamiczny. Ukazało się wówczas drukiem wiele publikacji: 22 prace zwarte i 212 artykułów¹⁵.

Radziewicz-Winnicki. Twórczość naukowa, bibliografia prac, działalność badawcza, praca dydaktyczna w latach 1970–2005. Oprac. E. Syrek, A. Roter. Katowice: „Śląsk” Wydawnictwo Naukowe, 2005.

¹⁵ Spośród **monografii** wydanych przez członków Katedry w latach 2007–2008 wymienić można następujące prace: K. Borzucka-Sitkiewicz, K. Sas-Nowosielski: *Stosowanie substancji psychoaktywnych przez młodzież szkół śląskich – zasięg, skutki i przeciwdziałanie*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2007; K. Kowalczevska-Grabowska: *Zagrożenia społeczne w dobie transformacji w miastach średniej wielkości województwa śląskiego*. Dąbrowa Górnicza: Wyższa Szkoła Biznesu, 2007; D. Raś, B. Kosek-Nita: *„Auxilium Sociale – Wsparcie Społeczne”. Analiza zawartości pisma 1997–2007*. Katowice: Wydawnictwo „Śląsk”, 2007; M. Walancik: *Zamiana społeczna a opinie*

Jeśli weźmiemy pod uwagę kierunki badań oraz obszary tematyczne analiz podejmowanych przez członków Katedry Pedagogiki Społecznej w ciągu ostatnich dziesięcioleci, bez trudu dostrzeżemy wyrazisty udział jej przedstawicieli w rozwoju polskiej myśli w zakresie pedagogiki społecznej w Polsce. Niektórzy pracownicy Katedry należą do grona osób zasłużonych dla współczesnej refleksji pedagogicznej nad problemami społeczno-wychowawczymi, środowiskowymi deter-

porobowych o zasadniczej służbie wojskowej. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2007; L. W i e c z o r e k, M. S o s n o w s k i: *Skazani na rynku pracy*. Katowice: Wydawnictwo „Śląsk”, 2007 (wyd. 2. – 2008); E. W y s o c k a: *Człowiek a środowisko życia – podstawy teoretyczno-metodologiczne diagnozy*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”, 2007; J. B u l s k a: *Budowanie kompetencji zdrowotnych ludzi w środowisku ich życia. Propozycje metodyczne dla pedagogów, nauczycieli, wychowawców i pracowników medycznych, wskazówki dla nauczycieli*. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit”, 2008; E. J a r o s z: *Międzynarodowe standardy przeciwdziałania krzywdzeniu dzieci. Propozycje metodyczne dla pedagogów, nauczycieli, wychowawców i pracowników medycznych, wskazówki dla nauczycieli*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”, 2008; E a d e m: *Ochrona dzieci przed krzywdzeniem. Perspektywa globalna i lokalna*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2008 (wyd. 2. – 2009); A. R a d z i e w i c z - W i n n i c k i: *Pedagogika społeczna w obliczu realiów codzienności*. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, 2008; E. S y r e k: *Zdrowie i wychowanie a jakość życia. Perspektywy i humanistyczne orientacje poznawcze*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2008; M. W a l a n c i k: *Fenomen stanu życia wojskowego a stan oczekiwania młodzieży współczesnej. Tradycja a ponowoczesność w eksplikacjach socjopedagogicznych*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2008; L. W i e c z o r e k: *Diagnoza społeczna w zakresie zagrożeń patologiami na terenie miasta Dąbrowa Górnicza. Listopad 2008*. Katowice: „Śląsk” Wydawnictwo Naukowe, 2008; E. W y s o c k a: *Diagnoza w resocjalizacji. Obszary problemowe i modele rozwiązań w ujęciu psychopedagogicznym*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2008. **Prace zbiorowe** wydane przez członków Katedry w latach 2007–2008: *Niektóre obszary pracy opiekuńczo-wychowawczej i edukacyjnej szkoły i środowiska lokalnego*. Red. T. W i l k. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2007; *Pedagogika społeczna w Polsce po 1989 roku (przemiany w nauce, obecność międzynarodowa, kręgi tematyczne prac badawczych)*. Red. A. R a d z i e w i c z - W i n n i c k i, M. N o s z c z y k - B e r n a s i e w i c z. Katowice: Wydawnictwo Śląskiej Wyższej Szkoły Zarządzania im. gen. Jerzego Ziętka w Katowicach, 2007; *Wokół problematyki upośledzenia i wsparcia społecznego*. Red. A. C z e r k a w s k i, A. R o t e r, A. R a d z i e w i c z - W i n n i c k i. Katowice: Śląska Wyższa Szkoła Zarządzania im. gen. Jerzego Ziętka, 2007; *Wybrane zagadnienia patologii społecznej i resocjalizacji*. Red. A. N o w a k, A. C z e r k a w s k i. Katowice: Śląska Wyższa Szkoła Zarządzania im. gen. Jerzego Ziętka, 2007; „Chowanna” 2008, T. 2 (31): *Psychospołeczne konteksty problemów zdrowia rodziny w perspektywie edukacji zdrowotnej* [red. E. S y r e k]; *Zagrożenia zdrowia chorobami cywilizacyjnymi. Pedagogiczne konteksty badawcze*. Red. J. B u l s k a. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2008.

minantami rozwoju i funkcjonowania człowieka oraz wychowaniem w obliczu dynamicznie zmieniającej się rzeczywistości społecznej, ekonomicznej i politycznej.

O dynamice rozwoju naukowego Katedry Pedagogiki Społecznej Uniwersytetu Śląskiego świadczą osiągnięte przez pracowników Katedry kolejne awanse naukowe w latach 2009 i 2010 (uzyskanie stopnia doktora habilitowanego: Ewa Jarosz – 2009¹⁶, Ewa Wysocka, Teresa Wilk, Marek Walancik – 2010) oraz liczne publikacje¹⁷.

W podsumowaniu osiągnięć pracowników Katedry Pedagogiki Społecznej Uniwersytetu Śląskiego warto odwołać się do tekstu *Społeczne role uczonych* Florianiana Znanięckiego. Autor pisze w nim, że „uczonymi” są ci, którzy w przekonaniu osób ze swych kręgów i własnym mają obowiązek „uprawiania” wiedzy, między innymi wykonywania pewnych czynności, tj. utrwalania systemów wiedzy dla własnego i cudzego użytku w sposób dostępny innym ludziom, przekazywania wiedzy przez nauczanie lub publikacje, krytycznego sprawdzania systemów wiedzy, włączania nowych prawd do systemów wiedzy, tworzenia nowych systemów wiedzy. „Uczony jest więc osobą, w którego roli społecznej uprawianie wiedzy w powyższym znaczeniu jest odrębną funkcją społeczną, wymaganą od niego przez jego krąg społeczny i przez niego faktycznie wykonywaną (choć niekoniecznie jedyną jego

¹⁶ W 2019 roku wszczęto procedurę o nadanie dr hab. Ewie Jarosz tytułu profesora.

¹⁷ W roku 2009 ukazały się następujące prace: *Aktualne przejawy patologii i dewiacji społecznej. Wybrane konteksty*. Red. M. Walancik. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne Akapit, 2009; M. Bernasiewicz: *Młodzież i popkultura. Dyskursy światopoglądowe, recepcja i opór*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2009; H. Guzy-Steinke, T. Wilk: *Uczeń i teatr: realia a poszukiwania możliwości realizacji edukacji teatralnej w szkole*. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit”, 2009; K. Kowalczyńska-Grabowska, M. Górńska, M. Kot-Radojevska: *Niedostosowanie społeczne w percepcji i doświadczeniach uczniów i nauczycieli różnych typów szkół. Analiza porównawcza*. Dąbrowa Górnicza: Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej, 2009; K. Krasoń, A. Czerkawski: *Słonność emergencyjna dzieci i adolescentów. Utopia socjoempatycznej podmiotowości, zachowania ryzykowne a potencjał ekspresyjny spotkania*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2009; E. Syrek, K. Borzucka-Sitkiewicz: *Edukacja zdrowotna*. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, 2009; M. Szwed, L. Wiczorek: *Dzieciobójstwo. Od przepisu prawa do indywidualnego przypadku*. Katowice: Wydawnictwo „Śląsk”, 2009; *Vybrané problémy slovenskej a poľskej sociálnej pedagogiky*. Eds. J. Hroncová, M. Walancik. Banská Bystrica: UMB, 2009; E. Wysocka: *Doświadczenie życia w młodości – problemy, kryzysy i strategie ich rozwiązywania*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2009.

funkcją)¹⁸. Najbardziej rozpowszechnione role społeczne uczonych powstają dzięki społecznemu zapotrzebowaniu związanemu z pewnym poziomem kultury ogólnej i pod wpływem swoistych warunków¹⁹.

* * *

W roku 2010 kierownictwo Katedry Pedagogiki Społecznej objęła prof. dr hab. Ewa Syrek związana z Katedrą od początku jej funkcjonowania, tj. od 1981 roku. Niebawem stała się rzecz szczególnie ważna – Katedra Pedagogiki Społecznej została wyłączona z Instytutu Pedagogiki i podporządkowana bezpośrednio dziekanowi Wydziału Pedagogiki i Psychologii²⁰. Aktualnie (w 2019 roku) w naszej Katedrze zatrudnionych jest 19 pracowników naukowo-dydaktycznych: 1 osoba z tytułem naukowym profesora (Ewa Syrek), 6 osób ze stopniem naukowym doktora habilitowanego (Maciej Bernasiewicz, Ewa Bielska, Katarzyna Borzucka-Sitkiewicz, Ewa Jarosz, Danuta Raś, Teresa Wilk), 10 ze stopniem doktora (Joanna Bulska, Andrzej Czerkawski, Danuta Dramska, Alina Dworak, Marcin Gierczyk, Bogumiła Kosek-Nita, Katarzyna Kowalczevska-Grabowska, Karina Leksy, Monika Noszczyk-Bernasiewicz, Agata Rzymefka-Frąckiewicz) oraz 2 magistrów (Dagmara Dobosz, Katarzyna Front-Dziurkowska). W ciągu ostatnich dziewięciu lat z żalem pożegnaliśmy naszych współpracowników: dr hab. Beatę Dyrde (zmarła w 2014 roku) oraz dr. Adama Roterę (2016).

Cele zadań badawczych realizowanych w Katedrze Pedagogiki Społecznej od 2010 roku związane były z głównym tematem badawczym: *Wykorzystanie kapitału społeczno-kulturowego w kontekście działań edukacyjno-pedagogicznych w zakresie uczestnictwa społecznego w zróżnicowanych środowiskach i grupach społecznych*, i dotyczyły podstawowych obszarów będących w zakresie przedmiotu badań pedagogiki społecznej jako subdyscypliny pedagogiki. Pedagogika społeczna, jako pedagogika środowiska, ukierunkowana jest na rozpoznawanie/diagnozowanie zjawisk społeczno-kulturowych zaburzających prawidłowy przebieg procesu wychowania, wzrastania i uczestnictwa społecznego. W pedagogice społecznej szczególne znaczenie mają czynniki ogólnospo-

¹⁸ F. Z n a n i e c k i: *Społeczne role uczonych*. Wybór, wstęp, przekł. tekstów ang. i red. nauk. J. S z a c k i. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1984, s. 537.

¹⁹ Ibidem, s. 538.

²⁰ Zarządzenie nr 98 Rektora Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach z dnia 27 czerwca 2014 roku w sprawie zmian w strukturze podstawowych jednostek organizacyjnych prowadzących działalność naukowo-dydaktyczną w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach w roku akademickim 2013/2014 i 2014/2015.

łeczne związane z charakterem i rodzajem indywidualnej, grupowej czy instytucjonalnej aktywności społecznej, edukacyjnej, pomocowej, opiekuńczo-wychowawczej, a także aktywizacji społeczności lokalnych związanej z szeroko rozumianym uczestnictwem społecznym. Zagadnienia te wiążą się z refleksją i diagnozą pedagogiczną dotyczącą konsekwencji zmian kontekstów i procesów społecznych warunkujących możliwości aktywizacji społecznej i obywatelskiego uczestnictwa społecznego w kategoriach wykorzystania kapitału społeczno-kulturowego. Analizy teoretyczne nawiązują do klasycznych koncepcji pedagogiki społecznej oraz innych stanowisk teoretycznych prezentowanych aktualnie w naukach społecznych i humanistycznych. Diagnozowanie rzeczywistości społecznej i teoretyczna kategoryzacja zjawisk z tego zakresu stają się podstawą realizacji funkcji prakseologicznej pedagogiki społecznej poprzez projektowanie działań z wykorzystaniem tzw. sił społecznych dla działań edukacyjnych służących przekształcaniu środowiska życia w jego wieloaspektowych wymiarach. Pedagogika społeczna – jej perspektywa ontologiczna, epistemologiczna i aksjologiczna – może być elementem jednej z możliwych perspektyw orientujących działanie w polu edukacji i pracy społecznej/socjalnej. Warto podkreślić, iż pedagogika społeczna w klasycznym jej ujmowaniu znajduje się na skrzyżowaniu nauk o człowieku, kulturze i nauk o wychowaniu. Realizacja zadań badawczych podejmowanych przez pracowników naukowych Katedry Pedagogiki Społecznej ukierunkowana była na interdyscyplinarne rozwiązywanie problemów badawczych z perspektywy transwersalnej²¹.

W latach 2010–2018 zainteresowania badawczo-naukowe pracowników Katedry uległy poszerzeniu. Prowadzono badania w następujących zakresach:

1. *Opór społeczny, nowe ruchy społeczne, nowe oblicza tożsamości, kompetencje obywatelskie oraz edukacja i kultura w warunkach nowoczesności i ponowoczesności* – w szczególności: opór analizowany w perspektywie nauk społecznych i humanistycznych; status osób o tożsamości nieheteronormatywnej w przestrzeni edukacyjnej i zawodowej; trauma w perspektywie interdyscyplinarnej; ryzyko, kryzys, trauma, interwencja w perspektywie nauk społecznych i humanistyki²².

²¹ Zob. np. E. Syrek: *Wstępy i kontynuacje obszarów badawczych Katedry Pedagogiki Społecznej Uniwersytetu Śląskiego*. W: *Pedagogika społeczna – wstępy i kontynuacje*. Red. E. Marynowicz-Hetka, E. Skoczyła-Namielska. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2015.

²² E. Bielska: *Koncepcje oporu we współczesnych naukach społecznych. Główne problemy, pojęcia, rozstrzygnięcia*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2013; „Chowanna” 2017, T. 2 (49): *Zagadnienie oporu w perspek-*

2. *Przemoc wobec dzieci w kilku perspektywach: konstruktywizmu społecznego (aspekty historyczne) i naukowego rozwoju dyskursu w nauce oraz polityczny kontekst zjawiska* – z uwzględnieniem działań diagnostycznych i reakcji społecznej na różnych poziomach społecznych i w różnych typach działań (profilaktyki, prewencji i interwencji); podejmowane są badania epidemiologiczno-kontekstualne z pogłębioną analizą czynników społeczno-kulturowych oraz społeczno-kulturowe – analizuje się podłoże problemu przemocy (kar cielesnych) w wychowaniu²³.
3. *Dziecko i dzieciństwo – prawa dziecka i nowoczesne badania dzieciństwa* – w kontekście: rozwoju społecznego definiowania kategorii takich pojęć, jak: dziecko, dzieciństwo, prawa dziecka, badania dzieciństwa; zakresu i problemów implementacji oraz poziomu realizacji i ochrony praw dziecka w różnych środowiskach i na różnych poziomach społecznych; konsekwencji badawczych realizacji praw dziecka i podmiotowego ujmowania dzieciństwa (etyka partycypacyjna); rozwoju nowoczesnych badań dotyczących dzieciństwa (tzw. *childhood studies*) jako nowej formacji w dyskursie o dziecku i dzieciństwie – w aspektach ontologicznych, epistemologicznych, etycznych oraz metodologicznych²⁴.

tywie interdyscyplinarnej – między emancypacją a stagnacją [red. E. Bielska]; E. Bielska: *Nauki społeczne w perspektywie nowoczesnej biurokracji i ponowoczesnej refleksyjności, wybrane konteksty parametryzacji nauki*. „Rocznik Lubuski” 2018, T. 44, cz. 2; E a d e m: *Niewrażliwe państwo, wrażliwa literatura. Prace Świętłany Aleksijewicz jako egzemplifikacje traumy (nie)wypowiedzianej*. „Kultura Współczesna” 2018, T. 103, nr 4.

²³ E. J a r o s z, A. N o w a k: *Dzieci – ofiary przemocy w rodzinie. Raport Rzecznika Praw Dziecka: Funkcjonowanie znowelizowanej ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*. Warszawa: Biuro Rzecznika Praw Dziecka, 2012; E. J a r o s z: *Przemoc w wychowaniu. Między prawnym zakazem a społeczną akceptacją. Monitoring Rzecznika Praw Dziecka*. Warszawa: Biuro Rzecznika Praw Dziecka, 2015; E. J a r o s z, M. M i c h a ł a k: *Bicie dzieci... czas z tym skończyć! Kontestacja kar cielesnych we współczesnym świecie*. Warszawa: Biuro Rzecznika Praw Dziecka, 2018.

²⁴ „Chowanna” 2010, T. 1 (34): *Dzieciństwo – witraż bolesny* [red. E. J a r o s z]; *Szanować – słuchać – wspierać – chronić: prawa dzieci w rodzinie, szkole, społeczeństwie*. Red. E. J a r o s z, B. D y r d a. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2013; E. J a r o s z: *Jakość dzieciństwa w Polsce – diagnoza krytyczna i rekomendacje*. „Pedagogika Społeczna” 2014, nr 1 (51); E a d e m: *Dziecko i dzieciństwo – pejzaż współczesny. Rzecz o badaniach nad dzieciństwem*. „Pedagogika Społeczna” 2017, nr 2; E a d e m: *Badania dotyczące dzieciństw(a) – perspektywa praw dziecka*. „Problemy Wczesnej Edukacji” 2018, nr 4 (43); E a d e m: *Dziecko i dzieciństwo – dialektyka konstruktów w dyskursie społecznym i naukowo-badawczym*. „Studia Edukacyjne” 2018, T. 50.

4. *Partycypacja społeczna dzieci i młodzieży / aktywne obywatelstwo dzieci i młodzieży* – w różnych aspektach: semantyki partycypacji dzieci w świetle koncepcji teoretycznych i dokumentów politycznych; genealogii idei partycypacji dzieci i młodzieży; modeli partycypacji społecznej; rodzajów dyskursów na temat partycypacji dzieci i młodzieży (ich aktywnego obywatelstwa); ewolucji kontekstu teoretycznego rozumienia i implementacji praw partycypacyjnych dzieci; identyfikowania aberracji i wypaczania idei partycypacji dzieci w praktyce społecznej; znaczenia i skutków upowszechniania głębokiego sensu partycypacji dzieci i młodzieży w praktyce społecznej; różnych przejawów upowszechniania partycypacji dzieci w przestrzeniach społecznych, kulturowych i naukowych²⁵.
5. *Diagnoza pedagogiczna i społeczna – problemy metodologiczne – nowoczesne możliwości i innowacje* – szczególnie w kontekście: badania określonych zjawisk i problemów (w tym przemocy w rodzinie), ich przypadków; badania problemów i sytuacji dziecka i dzieciństwa (wzory metodologiczne i metodyczne); realizacji w badaniach i diagnozach indywidualnych praw dziecka oraz przestrzegania jego podmiotowości społecznej i badawczej; badania dyskursu na temat aktywnego udziału dzieci w badaniach i diagnozach – rozwój koncepcji „dzieci badaczy” własnych problemów; możliwości implementacji w pedagogice społecznej i diagnozie pedagogicznej i społecznej badań partycypacyjnych w działaniu (*participatory action research*)²⁶.
6. *Alterglobalizm, ruchy społeczne na rzecz sprawiedliwości społecznej oraz procesów nowoczesnej indywidualizacji i stylów życia* – analizowane w aspektach: potrzeby odnoszenia ekonomicznego sukcesu w warunkach neoliberalnego rynku (problematyka podjęta w studiach

²⁵ E. J a r o s z: *Dzieci i ryby głosu nie mają? Kontestacja przedmiotowego statusu dziecka – w kierunku uczestnictwa społecznego*. „Studia Edukacyjne” 2011, T. 15; E a d e m: *Spółeczne wykluczenie i dyskryminacja dzieci – marginalizowany obszar nierówności społecznych*. „Studia Edukacyjne” 2013, T. 24; E a d e m: *Obywatelstwo dzieci – oblicza dyskursu*. „Pedagogika Społeczna” 2014, nr 3 (53); E a d e m: „Nic o was bez was” – obywatelstwo dzieci i młodzieży – rekomendacje globalne i rzeczywistość. W: *Młodzież w dobie przemian kulturowych*. Red. K. Segiet. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 2015; E. J a r o s z: *Partycypacja dzieci a rozwój zaangażowania obywatelskiego*. „Pedagogika Społeczna” 2016, nr 2 (60); E a d e m: *Partycypacja społeczna dzieci – współczesna odłona dyskursu. Kontestacja i kontradycje wobec społecznej ekskluzji dzieci*. „Kultura i Edukacja” 2019, nr 1.

²⁶ Na przykład: E. J a r o s z, M. G i e r c z y k: *Photovoice w badaniach i działaniach społecznych*. „Pedagogika Społeczna” 2016, nr 2.

- nad stylem życia kontestatorów kapitalizmu, czyli squatterów, oraz stylu życia zorientowanego na osobistą karierę, tj. kategorii społecznej *yuppies*); style życia (*life style*) w kontekstach pedagogicznych (style wychowania w rodzinie pochodzenia, osoby znaczące w przebiegu życia reprezentantów różnych stylów życia)²⁷.
7. *Praca resocjalizacyjna w środowisku otwartym (pedagogika podwórkowa, streetwork, świetlica socjoterapeutyczna)* – pojęcie resocjalizacji w perspektywie interdyscyplinarnej²⁸, resocjalizacja a aspekt metodyczny oraz podstawy teoretyczne; aplikacja interakcjonizmu symbolicznego w działaniach wychowawczo-terapeutycznych²⁹.
 8. *Instytucjonalne formy resocjalizacji nieletnich (programy resocjalizacyjne realizowane w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich w Polsce – w tym: prezentacja dobrych praktyk na próbie ogólnopolskiej (badania zrealizowane pod patronatem honorowym Ministra Sprawiedliwości)³⁰; predykatory przestępczości nieletnich*

²⁷ M. Bernasiewicz: *Yuppie oraz squatter. Globalne style życia w lokalnych środowiskach wychowawczych*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2013.

²⁸ M. Bernasiewicz: *Pojęcie resocjalizacji (treatment, social rehabilitation) w perspektywie międzynarodowej i interdyscyplinarnej*. „Nauki o Wychowaniu. Studia interdyscyplinarne” 2015, nr 1 (1); Idem: *Resocjalizacja*. W: *Słownik metod, technik i form pracy socjalnej, opiekuńczej i terapeutycznej*. Red. A. Weissbrot-Koziarska, I. Dąbrowska-Jabłońska. T. 4. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, 2016; M. Noszczyk-Bernasiewicz: *Niedostosowanie społeczne*. W: *Słownik metod, technik i form pracy socjalnej, opiekuńczej i terapeutycznej...*, T. 4; Eadem: *Pedagogika resocjalizacyjna*. W: *Słownik metod, technik i form pracy socjalnej, opiekuńczej i terapeutycznej...*, T. 4.

²⁹ M. Bernasiewicz: *Interakcjonizm symboliczny w teorii i praktyce resocjalizacyjnej*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2011; Idem: *Obszar „międzyludzkiego” jako miejsce kształtowania tożsamości. Metodyka resocjalizacji w świetle interakcjonizmu symbolicznego*. W: *Tożsamość osobowa dewiantów a ich reintegracja społeczna*. Red. A. Kieszowska. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2011; M. Bernasiewicz: *Teoria kognitywno-behawioralna i interakcjonizm symboliczny w teorii resocjalizacyjnej*. „Resocjalizacja Polska” 2011, nr 2; Idem: *Streetworking (praca uliczna) wśród dzieci ulicy jako forma zapobiegania przestępczości nieletnich*. W: *Profilaktyka i probacja w środowisku lokalnym*. Red. B. Urban, M. Konopczyński. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2012; M. Bernasiewicz: *A Symbolic Interactionism Perspective in the Social Rehabilitation Theory and Clinical Social Work*. „The New Educational Review” 2012, vol. 29, no. 3; Idem: *Working with Children at Risk in the Perspective of Symbolic Interactionism (IS) and Situational Action Theory (SAT)*. „The New Educational Review” 2017, vol. 48, no. 2.

³⁰ M. Bernasiewicz, M. Noszczyk-Bernasiewicz: *Anglosaskie doświadczenia w realizacji programów resocjalizacyjnych (correctional treatment)*

(ojciec w biografiami nieletnich przestępców, style wychowania w rodzinie pochodzenia, przegląd współczesnych teorii w zakresie kryminogenezy)³¹; problematyka sprawiedliwości naprawczej – przegląd praktyk wdrażanych w USA, Niemczech, Anglii i Walii oraz przegląd współczesnych badań kryminologicznych w obszarze pracy z rodziną i jej znaczenia w zapobieganiu przestępczości nieletnich³²; problematyka wypalenia zawodowego placówkach resocjalizacyjnych³³; wykluczenie edukacyjne nieletnich, kształcenie w placówkach resocjalizacyjnych³⁴.

a polski IPR (indywidualny program resocjalizacji). „Resocjalizacja Polska” 2012, nr 3; *Dobre praktyki resocjalizacyjne w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich w Polsce*. Red. M. Bernasiewicz, M. Noszczyk-Bernasiewicz. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2018.

³¹ M. Bernasiewicz: *Interakcjonizm symboliczny w teorii i praktyce resocjalizacyjnej...*

³² M. Bernasiewicz, M. Noszczyk-Bernasiewicz: *Punkty zwrotne (turning points) w przestępczej karierze. Szansa dla resocjalizacji/rewitalizacji nieletnich przestępców*. „Chowanna” 2015, T. 1 (44); Eaeadem: *Family Life and Crime. Contemporary Research and Essays*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2017; M. Bernasiewicz: *Środowiskowe uwarunkowania przestępczości w brytyjskich badaniach kryminologicznych*. „Forum Pedagogiczne” 2017, nr 1; M. Bernasiewicz, M. Noszczyk-Bernasiewicz: *Nieobecny ojciec – casus rodzin nieletnich przestępców*. „Studia Edukacyjne” 2017, T. 44; M. Bernasiewicz: *Dobre praktyki w zakresie sprawiedliwości naprawczej w USA i Europie*. W: *Współczesne modele i strategie resocjalizacji*. Red. R. Opora et al. Warszawa: Difin, 2017; M. Bernasiewicz, M. Noszczyk-Bernasiewicz: *Nadmiernie liberalna matka i niedostatecznie kontrolujący (kochający) ojciec – rzeczywistość rodzinna nieletnich przestępców*. W: *Uwarunkowania i przebieg procesów resocjalizacji, readaptacji i inkluzji społecznej*. Red. M.H. Kowalczyk. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit”, 2017; M. Bernasiewicz: *Środowisko i biologia – dylematy proporcji w kryminogenezie*. W: *Środowiska uczestnictwa społecznego jednostek, kategorii i grup (doświadczenia socjalizacyjne i biograficzne)*. Red. J. Modrzewski, A. Matysiak-Błaszczyk, E. Włodarczyk. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2018.

³³ M. Bernasiewicz, A. Czerkawski: *Rozmiary wypalenia zawodowego kadry wybranych placówek resocjalizacyjnych dla nieletnich oraz sposoby radzenia sobie ze stresem*. W: *Wypalenie zawodowe pracowników placówek resocjalizacyjnych – zjawisko, zagrożenia, wsparcie*. Red. E. Bilska. Warszawa: PEDAGOGIUM Wyższa Szkoła Nauk Społecznych, 2010; M. Bernasiewicz, M. Noszczyk-Bernasiewicz: *Poziom zadowolenia z pracy w percepcji kadry resocjalizacyjnej polskich zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich*. W: *Wypalenie zawodowe pracowników placówek resocjalizacyjnych...*

³⁴ A. Czerkawski: *Wykluczenie edukacyjne niedostosowanych społecznie*. „Chowanna” 2011, T. 1 (36).

9. *Biografie nieletnich wychowanków przebywających w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich – analizy jakościowe* – badania w kontekście funkcjonowania rodzin generacyjnych (pochodzenia), w tym zwłaszcza: badanie dokonujących się przeobrażeń w strukturze rodziny; śledzenie predyktorów zmian w strukturze, sytuacji socjoekonomicznej rodzin, występujących w nich zachowań patologicznych, relacji między nieletnimi a poszczególnymi członkami rodziny przed pobytem nieletnich w placówce resocjalizacyjnej, jak i w trakcie tego pobytu; analiza ilościowa i jakościowa dokumentacji w aspekcie instytucjonalnego wsparcia udzielanego osobom wykolejającym się (będącym w trajektorii przestępczej kariery) – działań podejmowanych wobec wychowanków placówek resocjalizacyjnych (zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich); problematyka „przestępczości osądzonej” – rozmiarów i struktury przestępczości nieletnich (w tym zwłaszcza: tendencji i dynamiki demoralizacji, czynów karalnych, wieku, płci, miejsca zamieszkania) oraz podejmowanych reakcji sądowych wobec nieletnich – orzekanych środków³⁵.
10. *Historia pedagogiki społecznej, profilaktyki społecznej i historii resocjalizacji – analiza tekstów archiwalnych* – uwzględniająca: historię zakładów wychowawczo-poprawczych; rozwój myśli resocjalizacyjnej i ewolucję metod oddziaływania resocjalizacyjnego wobec nieletnich i dorosłych; oddziaływania penitencjarne wobec dorosłych; problem rodziców skazanych na karę pozbawienia wolności jako nowy obszar pedagogiki rodzinnej i penitencjarnej; problematykę pobytu w więzieniu jako sytuacji trudnej, problemu transgresji i poszukiwania sensu życia (perspektywa historyczna i współczesna); studia nad działalnością naukową pedagogów i ich zaangażowaniem społecznym w środowisku³⁶.

³⁵ M. Noszczyk-Bernasiewicz: *Nieletni przestępcy w percepcji personelu i nadzoru resocjalizacyjnego oraz studentów resocjalizacji*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2010.

³⁶ D. Raś: *Przestępczość i wychowanie w dwudziestoleciu międzywojennym. Wybór tekstów*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2011; Eadem: *Rodziny ubogie i przestępczość od XVI do XX wieku. Warunki życia, badania psychologiczno-społeczne dobroczynność i wychowanie młodzieży*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2011; Eadem: *Uwagi o więzieniach, zapobieganiu występkom i wychowaniu młodzieży. Wybór tekstów z XV-XX w.* Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2011; Eadem: *Skarby cieszyńskiej tróły: Zakład Wychowawczy w Cieszynie (1912-1937). Historia, ludzie, praca*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2013.

11. *Rewitalizacja społeczna i aktywizacja społeczności lokalnych, zaangażowanie sztuki w integrację i dialog międzykulturowy, znaczenie sztuki w procesie edukacji, wychowania i profilaktyki – głównie zagadnienia związane z: wykorzystaniem sztuki w aktywizacji społeczności lokalnych; rolą sztuki w kreowaniu bezpiecznej przestrzeni życia; problematyką tożsamości i identyfikacji w perspektywie wielokulturowości; wykorzystaniem sztuki w czasie wolnym i działaniach profilaktycznych; konfiguracją wszystkich dziedzin sztuki w wybranych formach aktywności poszczególnych grup wiekowych*³⁷.
12. *System edukacji w Polsce i wybranych krajach – studia komparatystyczne – w szczególności: reforma systemu edukacji w Polsce na różnych szczeblach*³⁸; współczesne cechy środowiska szkolnego; relacje między rodzicami, szkołą, uczniem a społecznością lokalną; współczesna szkoła w następstwie przemian społeczno-kulturowych; problematyka tożsamości i identyfikacji w perspektywie wielokulturowości w kontekście funkcjonowania środowiska szkolnego, rodzinnego i społeczności lokalnej; wykształcenie wyższe a konstruowanie indywidualnego sukcesu życiowego i rozwoju ogólnospołecznego w okresie wieloaspektowych przemian początku XXI wieku – aspiracje i oczekiwania a realia indywidualnej i społecznej

³⁷ T. Wilk: *Rewitalizacja społeczna poprzez współczesną sztukę teatralną w ocenie reprezentantów (twórców i odbiorców) sztuki dramatycznej Legnicy, Nowej Huty i Wałbrzycha*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2010; A. Rzymiełka-Frąckiewicz, T. Wilk: *Logic of Some – Selected – Concepts in Contemporary Education (Between Education and Perception of Committed Art/Theatre)*. Przekł. T. Siobowicz. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit”, 2014; *Obecność sztuki teatralnej w codzienności życia społecznego. Nowe obszary zainteresowań pedagogiki społecznej*. Red. T. Wilk. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2015; T. Wilk: *Oswajanie przestrzeni czyli O odpowiedzialności jako kategorii rewitalizującej przestrzeń życia społecznego*. „Pedagogika Społeczna” 2016, R. 15, nr 3; Eadem: *Spotkania ze sztuką – przestrzeń wychowania i socjalizacji człowieka*. „Pedagogika Społeczna” 2018, R. 17, nr 1.

³⁸ A. Rzymiełka-Frąckiewicz: *Politycy wobec przemian edukacyjnych. Studium odpowiedzialności społecznej*. Katowice: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2010; *Współczesna szkoła w następstwie przemian społeczno-kulturowych. Studia i refleksje socjopedagogiczne*. Red. A. Rzymiełka-Frąckiewicz. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit”, 2014; *Edukacja, kultura, sztuka – spoiwość a integracja*. Red. A. Rzymiełka-Frąckiewicz, T. Wilk. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2016.

rzeczywistości³⁹; uczeń zdolny⁴⁰; mobilność społeczna i wielokulturowość – studia komparatystyczne w obszarze: społeczne funkcje dyplomu prestiżowych uczelni wyższych; uczeń zdolny w polskiej i angielskiej przestrzeni szkolnej⁴¹.

13. *Promocja zdrowia, style życia, edukacja zdrowotna* – badania w perspektywie diagnozy potrzeb edukacyjnych w kontekście planowania skutecznych działań z zakresu pierwotnej profilaktyki chorób nowotworowych⁴²; zagadnienie roli facylitatora i pacjenta treningowego w promowaniu zdrowego stylu życia – wypracowanie standardów kształcenia promotorów zdrowia; ekshibicjonizm społeczny w Internecie⁴³; realizacja edukacji zdrowotnej w szkołach gimna-

³⁹ A. Rzymełka-Frąckiewicz: *Obniżenie wieku szkolnego – sukces czy porażka reformy edukacyjnej? Na podstawie opinii rodziców dzieci szkolnych – sześciolatków*. W: *Codziennosc szkoły. Uczeń / The Everyday Life at School. The Apprentice*. Red. E. Bochno, I. Nowosad, M.J. Szymański. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls, 2014; A. Rzymełka-Frąckiewicz: *Sześciolatek w szkolnej ławce – obniżenie obowiązkowego wieku szkolnego w polskim systemie edukacyjnym*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2017.

⁴⁰ B. Dyrdła: *Edukacyjne wspieranie rozwoju uczniów zdolnych – studium społeczno-pedagogiczne*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”, 2012; M. Gierczyk: *The Contribution of Gifted Individuals and Nonconformist Behaviours to Virtues in the Public Sphere*. „Studia Edukacyjne” 2018, T. 47; Idem: *Segregacja uczniów w perspektywie uzdolnień*. W: *Edukacja i społeczeństwo. Dynamika socjopedagogicznych konstrukcji*. Red. A. Gromkowska-Melosik et al. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2018.

⁴¹ M. Gierczyk: *Pojęcie „zdolność” w narracji studentów angielskich i polskich: ujęcie kognitywne*. „Studia Edukacyjne” 2017, T. 45; Idem: *Uczeń zdolny w polskiej i angielskiej przestrzeni szkolnej. Studium komparatystyczne*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2019.

⁴² K. Kowalczevska-Grabowska, M. Świątkiewicz-Mośny: *Youth and Cancer Prevention (with the Example of Cervical Cancer)*. „The New Educational Review” 2017, vol. 50, no. 4; M. Świątkiewicz-Mośny, K. Kowalczevska-Grabowska: *Występowanie raka szyjki macicy u mieszkanki Tychów – rozpoznanie problemu oraz opinii na temat działań profilaktycznych podejmowanych w społeczności lokalnej (perspektywa socjopedagogiczna)*. „Chowania” 2018, T. 2 (51).

⁴³ K. Borzucka-Sitkiewicz, K. Leksy: *Ekshibicjonizm społeczny w Internecie. Motywy i potencjalne zagrożenia dla zdrowia i bezpieczeństwa młodzieży*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2017; Eadem: *Social Exhibitionism Online – a Threat to Children and Youths*. W: *Świat małego dziecka. Przestrzeń instytucji, cyberprzestrzeń i inne przestrzenie dzieciństwa*. Red. H. Krauze-Sikorska, M. Klichowski. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2017; A. Dworak: *Cybertechnologie – o potrzebie działań kompensacyjnych, wychowawczych i edukacyjnych*. „Wychowanie na co Dzień” 2017.

zjalnych i ponadgimnazjalnych na terenie województwa śląskiego w opinii nauczycieli wychowania fizycznego; działalność koordynatorów szkół posiadających Krajowy Certyfikat „Szkoła Promująca Zdrowie” w Polsce; środowiskowe uwarunkowania zachowań agresywnych młodzieży⁴⁴; edukacja zdrowotna w systemie kształcenia ogólnego⁴⁵.

14. Społeczno-środowiskowe⁴⁶ i kulturowe uwarunkowania zdrowia i choroby⁴⁷ – w szczególności: interdyscyplinarne konteksty zdrowia

⁴⁴ K. Borzucka-Sitkiewicz: *Środowiskowe uwarunkowania agresywnych zachowań młodzieży (jako wyznacznik oddziaływań profilaktycznych i interwencyjnych)*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2010.

⁴⁵ E. Syrek: *Zdrowie. Szkoła i zdrowie*. W: *Zagrożenia człowieka i idei sprawiedliwości społecznej. V Zjazd Pedagogów Społecznych*. Red. T. Pilch, T. Sosnowski. T. 1. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak, 2013; K. Leksy: *Znaczenie szkolnej edukacji zdrowotnej w kreowaniu jakości zdrowia dzieci i młodzieży*. W: *Współczesna szkoła w następstwie przemian społeczno-kulturowych. Studia i refleksje socjopedagogiczne*. Red. A. Rzymanka-Fraćkiewicz. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit”, 2014; K. Kowalczevska-Grabowska: *Funkcja koordynatora ds. promocji zdrowia w opinii szkolnych koordynatorów należących do Krajowej Sieci Szkół Promujących Zdrowie*. „Chowanna” 2016, T. 2 (47); K. Kowalczevska-Grabowska et al.: *Teachers’ Opinions on Health Education Implementation in Polish Lower and Upper Secondary Schools*. „The New Educational Review” 2017, vol. 47, no. 1; K. Borzucka-Sitkiewicz, K. Kowalczevska-Grabowska: *Health Promoting Schools in Poland: an Evaluation of Health Promotion Implementation at Schools with a National Certificate*. „The New Educational Review” 2018, vol. 53, no. 3; A. Dworak: *Konieczność edukacji zdrowotnej w systemie zagrożeń zdrowia dzieci i młodzieży*. „Problemy Higieny i Epidemiologii” 2018, nr 99 (2).

⁴⁶ K. Borzucka-Sitkiewicz: *Środowiskowe uwarunkowania agresywnych zachowań młodzieży...*; E. Syrek: *Społeczne nierówności w zdrowiu – znaczenie edukacji zdrowotnej w jej ograniczaniu*. W: *Ku życiu wartościowemu. Idee, koncepcje, praktyki*. T. 2: *Koncepcje – praktyki*. Red. W. Danilewicz, J. Nikitorowicz, M. Sobiecki. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls, 2018.

⁴⁷ A. Dworak: *Jakość życia dziecka z alergią – uwarunkowania środowiska rodzinnego*. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit”, 2010; J. Bulska: *Środowisko rodzinne w trosce o zdrowie dziecka*. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit”, 2012; E. Syrek: *Zdrowie psychospołeczne młodzieży czasu współczesnych przemian – konteksty kształtowania umiejętności życiowych*. W: *Młodzież w dobie przemian społeczno-kulturowych*. Red. K. Segiet. Poznań: Wydawnictwo UAM, 2015.

i choroby⁴⁸; środowiskowe zagrożenia zdrowia publicznego⁴⁹; jakość życia seniorów⁵⁰, jakość życia rodziny z dzieckiem przewlekle chorym⁵¹; zdrowie rodziny, rodzaje rodzicielstwa w chorobie przewlekłej dziecka; zdrowie psychospołeczne młodzieży, uzależnienia⁵² i ich konsekwencje rozwojowe i zdrowotne⁵³; identyfikowanie i rozwią-

⁴⁸ E. Syrek: *Subdyscypliny pedagogiki, socjologii i psychologii. Konteksty interdyscyplinarnego zainteresowania zdrowiem i chorobą w naukach społecznych*. W: *Pedagogika zdrowia w teorii i praktyce*. Red. B. Zawadzka, T. Łączka. Kielce: Wydawnictwo Naukowe UJK, 2017.

⁴⁹ E. Syrek: *Środowisko życia człowieka – niektóre zagrożenia zdrowia publicznego*. W: *Środowisko uczestnictwa społecznego jednostek i grup*. Red. J. Modrzewski, A. Matysiak-Błaszczyk. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2018.

⁵⁰ Zob. np. E. Syrek: *Zdrowie, jakość życia i promocja zdrowia seniorów*. V: *Seniori z punktu widzenia pedagogiki*. Eds. P. Muhlpaicher, M. Bargel. Brno: Institut Mezioborovych Studii, 2011.

⁵¹ Na przykład: A. Dworak: *Cele i zakres edukacji zdrowotnej rodziny z dzieckiem chorym przewlekle*. W: *Edukacja zdrowotna. Dokonania, aktualności, perspektywy*. Red. I. Gembalczyk, B. Fedyn. Racibórz: Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Raciborzu, 2013; A. Dworak: *Zachowania zdrowotne dzieci i młodzieży a środowisko rodzinne*. W: *Pedagogika społeczna wobec zagrożeń człowieka i idei sprawiedliwości społecznej*. Red. W. Danilewicz, W. Theiss. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak, 2014; E. Syrek: *Przemoc w rodzinie – wybrane konteksty zaniechania dziecka chorego*. W: *(Prze)moc w rodzinie. Instytucjonalne formy (po)mocy*. Red. M. Orłowska, M. Gościńicz, G. Pisarczyk. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne Akapit, 2014; A. Dworak: *Zdrowie prokreacyjne fundamentem rodzicielstwa*. W: *Rodzicielstwo w różnych fazach rozwoju rodziny*. Red. J. Brągiel, B. Górnicka. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, 2017; E. Syrek: *Trudne rodzicielstwo w sytuacji choroby terminalnej dziecka*. W: *Rodzicielstwo w obliczu trudności i problemów życiowych oraz ich przezwyciężanie*. Red. J. Brągiel. Opole: Wydawnictwo Uniwersytet Opolski, 2017; E. Syrek: *Pomoc rodzinie z dzieckiem przewlekle chorym*. W: *Społeczne i jednostkowe konteksty pomocy, wsparcia społeczne go i poradnictwa*. Red. M. Piórunek. T. 1: *Koncepcje – dyskursy – inspiracje*. Poznań: Wydawnictwo UAM, 2018.

⁵² I. Malorny: *Ryzyko uzależnienia młodzieży szkolnej od narkotyków. Strategie profilaktyczne i interwencyjne podejmowane w środowisku lokalnym*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2016.

⁵³ K. Front-Dziurkowska: *Uzależnienie a wzory komunikowania w Internecie (rozmiary, uwarunkowania i konsekwencje)*. W: *Współczesna szkoła w następstwie przemian społeczno-kulturowych. Studia i refleksja socjopedagogiczna*. Red. A. Rzymiełka-Frąckiewicz. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit”, 2014; K. Leksy: *Świat wirtualny jako przestrzeń życia współczesnego człowieka. Implikacje dla stanu zdrowia*. W: *Psychospołeczne i środowiskowe konteksty zdrowia i choroby*. Red. K. Borzucka-Sitkiewicz. Katowice:

zywanie problemów zdrowotnych społeczności lokalnej – Socjopedagogiczny Model Lokalnej Diagnozy i Uczestnictwa Społecznego w zakresie ochrony i promocji zdrowia⁵⁴.

15. Społeczno-kulturowe stereotypy związane z płcią, dylematy ról kobiecych⁵⁵, seksualizacja kultury⁵⁶ – szczególnie: zdrowie kobiet⁵⁷, medialny wizerunek kobiecości i męskości, społeczne uwarunkowania macierzyństwa i bezdzietności⁵⁸; rodzina w sytuacji migracji – fe-

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2016; K. Leksy: Zdominowani przez technologię informatyczno-komunikacyjną – o konsekwencjach naznaczenia cyfrowym dzieciństwem. „Chowanna” 2018, T. 2 (51); K. Leksy, A. Dworak: Possibilities of Shaping Health-Seeking Behaviours Among Children and Teenagers of the „Digital Natives” Generation. „Studia Edukacyjne” 2018, T. 50.

⁵⁴ K. Kowalczevska-Grabowska: Promocja zdrowia w środowisku lokalnym. Założenia teoretyczne i praktyczne egzemplifikacje (perspektywa pedagogiczna). Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2013.

⁵⁵ W. Andraszczuk, M. Gierczyk: *Physical and Relational Aggression. An Introduction to Gender Differentiation*. „Studia Edukacyjne” 2017, T. 46; K. Front-Dziurkowska: Kobieta – matka i pracownik. Trudności w realizacji ról społecznych. W: *Problemy nauk społecznych, humanistycznych, ekonomicznych. Konteksty i wyzwania*. Red. K. Pujer. Wrocław: Exante Wydawnictwo Naukowe Klaudia Pujer, 2017.

⁵⁶ K. Leksy: Kobieta „menedżerem” codzienności – wielość pełnionych ról a zdrowie. W: *Kobieta w mozaice kulturowej*. Red. E. Zawisza, M. Lubińska-Bogacka. T. 1: Rola stereotypów i kultury w kreacji kobiecości. Kraków: Wydawnictwo „Scriptum”, 2014; K. Leksy: Kobieta wobec wyzwań życia codziennego – konsekwencje dla zdrowia. W: *Kobieta – zdrowie – ciało...*; Eadem: Rola rodziny w kształtowaniu prozdrowotnych postaw wobec własnego ciała i zdrowia dziewcząt. W: *Kobieta – zdrowie – ciało...*; K. Front-Dziurkowska, D. Dobosz: Czy istnieje problem seksualizacji chłopców i mężczyzn? „Dziecko Krzywdzone. Teoria, Badania, Praktyka” 2017, vol. 16, nr 3.

⁵⁷ K. Leksy: Nadmierna masa ciała – konteksty psychospołeczne i pedagogiczno-edukacyjne. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2013; O potrzebie edukacji zdrowotnej kobiet w świetle badań społeczno-pedagogicznych. Red. J. Bułska. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2013; A. Dworak: Edukacja zdrowotna i promocja zdrowia jako nabywanie kompetencji zdrowotnych przez kobiety. W: *Kobieta – zdrowie – ciało...*; Eadem: W trosce o zdrowie kobiet – edukacja i promocja zdrowia kobiet. W: *Kobieta w mozaice kulturowej...*; A. Dworak: *Physical Activity as a Challenge for the Education and the Promotion of Women’s Health*. „Chowanna” 2017, T. 2 (49); Eadem: *Zdrowie i zachowania zdrowotne kobiet. Perspektywa społeczno-pedagogiczna*. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit”, 2018.

⁵⁸ K. Front-Dziurkowska: Macierzyństwo jako niejawne oblicze wykluczenia społecznego. W: *Pedagogika wobec problemów życia w społeczeństwie ryzyka. Diagnoza, terapia, profilaktyka / Pedagogy and the Challenges of Living in a Risk Society. Diagnosis, Therapy, Prevention*. Red. M. Orłowska, B. Ma-

minizacja migracji, pełnienie ról rodzicielskich przez migrantów, funkcjonowanie związków binacjonalnych⁵⁹.

Publikacje przywołane w tym artykule są jedynie „fragmentem” ogromnego dorobku pracowników naukowo-badawczych Katedry Pedagogiki Społecznej (monografii, prac zbiorowych, artykułów opublikowanych w czasopismach wysoko punktowanych i monografiach wieloautorskich) stanowiącego efekt 40 lat działalności Katedry. Podejmowana przez wiele lat aktywność naukowo-badawcza i publikacyjna pracowników naukowych Katedry Pedagogiki Społecznej ukierunkowana była na badanie współczesnych problemów społecznych, ich uwarunkowań i konsekwencji dla procesów wychowania i socjalizacji. Realizowane projekty badawcze, indywidualne i zespołowe miały na celu przede wszystkim diagnozowanie problemów, ale także proponowanie zmian; tym samym wypełniano funkcję prakseologiczną pedagogiki społecznej. Efekty podejmowanych badań naukowych były systematycznie publikowane w języku polskim, ale i w języku angielskim (monografie, prace wieloautorskie, artykuły w czasopismach naukowych wysoko punktowanych), wyniki badań prezentowano na wielu międzynarodowych konferencjach naukowych w kraju i za granicą. Pracownicy naukowcy Katedry rozwijali systematycznie swoje zainteresowania, zdobywali doświadczenie i nawiązywali współpracę z wieloma znaczącymi ośrodkami naukowymi/akademickimi w kraju i za granicą (w Czechach, na Słowacji, w Szwajcarii, we Francji, w USA, Szwecji i wielu innych państwach), uczestniczyli w wielu wyjazdach zagranicznych w ramach programu Erasmus+.

Pracownicy Katedry Pedagogiki Społecznej Uniwersytetu Śląskiego zdobywali kolejne stopnie i tytuły naukowe. Pod naukowym kierunkiem samodzielnych pracowników naukowych Katedry przygotowuy-

r z e c. Dąbrowa Górnicza: Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Biznesu, 2017.

⁵⁹ D. Dobosz: *Ślub, rozwód, kohabitacja - w opinii Polek i Brytyjek*. „Pedagogika Społeczna” 2012, nr 4; K. Kowalczevska-Grabowska: *Prokreacyjny aspekt zdrowia kobiet (na przykładzie społeczności lokalnych na Śląsku)*. „Nowiny Lekarskie” 2012, nr 3 (81); *Współczesna kobieta - szkice do portretu na tle przemian społeczno-kulturowych*. Red. D. Dobosz, K. Joniec. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2014; D. Dobosz, M. Gierczyk: *Funkcjonowanie Polek w związkach binacjonalnych - analiza zjawiska tle problematyki migracji*. V: *Sociální pedagogika ve světle společenského, institucionálního a individuálního ohrožení*. Eds. S. Neslušanová, M. Niklová, E. Jarosz. Brno: Institut Mezioborových Studií, 2015; D. Dobosz: *Intymny portret - społeczno-kulturowe konteksty seksualności kobiet w okresie wczesnej dorosłości. Badania z wykorzystaniem metody Photovoice*. W: *Rozważania na temat kondycji polskiego społeczeństwa*. Red. A. Pytką, K. Maciąg. Lublin: Tygiel, 2018.

wane są prace doktorskie – wiele nich to prace wyróżniające się pod względem merytorycznym i metodologicznym. Osiągnięcia naukowo-badawcze i dorobek naukowy pracowników Katedry determinują ich działalność ekspercką, a także recenzyjną (w przewodach doktorskich, habilitacyjnych i profesorskich) oraz członkostwo w radach naukowych czasopism i towarzystwach naukowych (w kraju i za granicą). Zespół Katedry ma także znaczące osiągnięcia w realizacji zadań dydaktycznych – uwidacznia się to w stosowaniu nowoczesnych metod dydaktycznych, podnoszeniu umiejętności dydaktycznych kadry oraz w uzyskiwaniu przez nią wysokich ocen w ankietach studenckich. Zaangażowanie pracowników naukowych w działalność organizacyjną Katedry Pedagogiki Społecznej Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Śląskiego jest widoczna w ilości pełnionych przez nich ważnych funkcji akademickich w strukturach uczelni, a także we współpracy z otoczeniem. Warto podkreślić, iż w roku 2018 dr hab. Ewa Jarosz była rekomendowana przez wiele instytucji i społeczności na urząd Rzecznika Praw Dziecka. Przegląd dokonań naukowych pracowników naukowo-dydaktycznych w ciągu 40 lat funkcjonowania Katedry Pedagogiki Społecznej wskazuje, iż stanowią oni zespół o ogromnym potencjale naukowo-badawczym, otwarty na podejmowanie coraz to nowych poznawczo-badawczych i organizacyjnych zadań, włączający się swoimi znaczącymi dla rozwoju rodzimej pedagogiki społecznej osiągnięciami i zaangażowaniem w osiągnięcia polskich pedagogów społecznych. Wszystko to sprawia, że pracownicy Katedry mają zapewnione instytucjonalne obywatelstwo.

Pracownicy Katedry Pedagogiki Społecznej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (luty 2019 roku).

Od lewej siedzą: dr hab. Maciej Bernasiewicz, dr hab. Ewa Jarosz, prof. dr hab. Ewa Syrek, dr hab. Teresa Wilk. Od lewej stoją: dr hab. Ewa Bielska, dr Joanna Bułska, dr Danuta Dramska, dr Agata Rzymanka-Fraćkiewicz, dr Karina Leksy, dr hab. Katarzyna Borzucka-Sitkiewicz, dr Marcin Gierczyk, mgr Katarzyna Front-Dziurkowska, dr Alina Dworak (z tyłu), dr Bogumiła Kosek-Nita (z przodu), dr hab. Danuta Raś, dr Katarzyna Kowalczevska-Grabowska, mgr Maria Michniowska, dr Monika Noszczyk-Bernasiewicz, dr Andrzej Czerkawski, mgr Dagmara Dobosz.

Fot. Tomasz Wiśniewski.

Bibliografia

- Aktualne przejawy patologii i dewiacji społecznej. Wybrane konteksty. Red. M. Walancik. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne Akapit, 2009.
- Andraszczyk W., Gierczyk M.: *Physical and Relational Aggression. An Introduction to Gender Differentiation*. „Studia Edukacyjne” 2017, T. 46.
- Andrzej Radzewicz-Winnicki. *Twórczość naukowa, bibliografia prac, działalność badawcza, praca dydaktyczna w latach 1970–2005*. Oprac. E. Syrek, A. Roter. Katowice: „Śląsk” Wydawnictwo Naukowe, 2005.
- Balińska K.: *Wpływ środowiska rodzinnego na przestępczość nieletnich*. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1986.
- Bernasiewicz M.: *Dobre praktyki w zakresie sprawiedliwości naprawczej w USA i Europie*. W: *Współczesne modele i strategie resocjalizacji*. Red. R. Opora et al. Warszawa: Difin, 2017.
- Bernasiewicz M.: *Interakcjonizm symboliczny w teorii i praktyce resocjalizacyjnej*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2011.
- Bernasiewicz M.: *Młodzież i popkultura. Dyskursy światopoglądowe, recepcja i opór*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2009.
- Bernasiewicz M.: *Obszar „międzyludzkiego” jako miejsce kształtowania tożsamości. Metodyka resocjalizacji w świetle interakcjonizmu symbolicznego*. W: *Tożsamość osobowa dewiantów a ich reintegracja społeczna*. Red. A. Kieszkowska. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2011.
- Bernasiewicz M.: *Pojęcie resocjalizacji (treatment, social rehabilitation) w perspektywie międzynarodowej i interdyscyplinarnej*. „Nauki o Wychowaniu. Studia interdyscyplinarne” 2015, nr 1 (1).
- Bernasiewicz M.: *Resocjalizacja*. W: *Słownik metod, technik i form pracy socjalnej, opiekuńczej i terapeutycznej*. Red. A. Weissbrodt-Koziarska, I. Dąbrowska-Jabłońska. T. 4. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, 2016.
- Bernasiewicz M.: *Streetworking (praca uliczna) wśród dzieci ulicy jako forma zapobiegania przestępczości nieletnich*. W: *Profilaktyka i probacja w środowisku lokalnym*. Red. B. Urban, M. Konopczyński. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, 2012.
- Bernasiewicz M.: *A Symbolic Interactionism Perspective in the Social Rehabilitation Theory and Clinical Social Work*. „The New Educational Review” 2012, vol. 29, no. 3.
- Bernasiewicz M.: *Środowisko i biologia – dylematy proporcji w kryminogenezie*. W: *Środowiska uczestnictwa społecznego jednostek, kategorii i grup (doświadczenia socjalizacyjne i biograficzne)*. Red. J. Modrzew-

- ski, A. Matysiak-Błaszczak, E. Włodarczyk. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2018.
- Bernasiewicz M.: *Środowiskowe uwarunkowania przestępczości w brytyjskich badaniach kryminologicznych*. „Forum Pedagogiczne” 2017, nr 1.
- Bernasiewicz M.: *Teoria kognitywno-behawioralna i interakcjonizm symboliczny w teorii resocjalizacyjnej*. „Resocjalizacja Polska” 2011, nr 2.
- Bernasiewicz M.: *Yuppie oraz squatter. Globalne style życia w lokalnych środowiskach wychowawczych*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2013.
- Bernasiewicz M.: *Working with Children at Risk in the Perspective of Symbolic Interactionism (IS) and Situational Action Theory (SAT)*. „The New Educational Review” 2017, vol. 48, no. 2.
- Bernasiewicz M., Czerkawski A.: *Rozmiary wypalenia zawodowego kadry wybranych placówek resocjalizacyjnych dla nieletnich oraz sposoby radzenia sobie ze stresem*. W: *Wypalenie zawodowe pracowników placówek resocjalizacyjnych. Zjawisko, zagrożenia, wsparcie*. Red. E. Bil ska. Warszawa: PEDAGOGIUM Wyższa Szkoła Nauk Społecznych, 2010.
- Bernasiewicz M., Noszczyk-Bernasiewicz M.: *Anglosaskie doświadczenia w realizacji programów resocjalizacyjnych (correctional treatment) a polski IPR (indywidualny program resocjalizacji)*. „Resocjalizacja Polska” 2012, nr 3.
- Bernasiewicz M., Noszczyk-Bernasiewicz M.: *Family Life and Crime. Contemporary Research and Essays*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2017.
- Bernasiewicz M., Noszczyk-Bernasiewicz M.: *Nadmiernie liberalna matka i niedostatecznie kontrolujący (kochający) ojciec – rzeczywistość rodzinna nieletnich przestępców*. W: *Uwarunkowania i przebieg procesów resocjalizacji, readaptacji i inkluzji społecznej*. Red. M.H. Kowalczyk. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit”, 2017.
- Bernasiewicz M., Noszczyk-Bernasiewicz M.: *Nieobecny ojciec – casus rodzin nieletnich przestępców*. „Studia Edukacyjne” 2017, T. 44.
- Bernasiewicz M., Noszczyk-Bernasiewicz M.: *Poziom zadowolenia z pracy w percepcji kadry resocjalizacyjnej polskich zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich*. W: *Wypalenie zawodowe pracowników placówek resocjalizacyjnych – zjawisko, zagrożenia, wsparcie*. Red. E. Bil ska. Warszawa: PEDAGOGIUM Wyższa Szkoła Nauk Społecznych, 2010.

- Bernasiewicz M., Noszczyk-Bernasiewicz M.: Punkty zwrotne (*turning points*) w przestępczej karierze. Szansa dla resocjalizacji/rewitalizacji nieletnich przestępców. „Chowanna” 2015, T. 1 (44).
- Bielska E.: *Koncepcje oporu we współczesnych naukach społecznych. Główne problemy, pojęcia, rozstrzygnięcia*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2013.
- Bielska E.: *Nauki społeczne w perspektywie nowoczesnej biurokracji i ponowoczesnej refleksyjności, wybrane konteksty parametryzacji nauki*. „Rocznik Lubuski” 2018, T. 44, cz. 2.
- Bielska E.: *Niewrażliwe państwo, wrażliwa literatura. Prace Swietłany Aleksijewicz jako egzemplifikacje traumy (nie)wypowiedzianej*. „Kultura Współczesna” 2018, T. 103, nr 4.
- Bielska E.: *Ponowoczesne konteksty liberalizmu a preferencje młodzieży akademickiej wobec wybranych aspektów stylu życia. Studenci a liberalny system wartości w Polsce i Danii (studium teoretyczno-badawcze)*. Katowice: Śląska Wyższa Szkoła Zarządzania im. gen. Jerzego Ziętka w Katowicach, 2006.
- Bielska E., Radziejewicz-Winnicki A., Roter A.: *Social and Educational Problems in Poland. Essays and Chosen Conceptions at the Background of the EU Accession*. Katowice: Śląska Wyższa Szkoła Zarządzania im. gen. Jerzego Ziętka, 2005.
- Borzucka-Sitkiewicz K.: *Kształtowanie zachowań zdrowotnych w procesie socjalizacji a styl życia młodzieży (w regionie górnośląskim)*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2005.
- Borzucka-Sitkiewicz K.: *Promocja zdrowia i edukacja zdrowotna. Przewodnik dla edukatorów zdrowia*. Kraków: „Impuls”, 2006.
- Borzucka-Sitkiewicz K.: *Środowiskowe uwarunkowania agresywnych zachowań młodzieży (jako wyznacznik oddziaływań profilaktycznych i interwencyjnych)*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2010.
- Borzucka-Sitkiewicz K., Kowalczevska-Grabowska K.: *Health Promoting Schools in Poland: an Evaluation of Health Promotion Implementation at Schools with a National Certificate*. „The New Educational Review” 2018, vol. 53, no. 3.
- Borzucka-Sitkiewicz K., Leksy K.: *Ekshibicjonizm społeczny w Internecie. Motywy i potencjalne zagrożenia dla zdrowia i bezpieczeństwa młodzieży*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2017.
- Borzucka-Sitkiewicz K., Leksy K.: *Social Exhibitionism Online – a Threat to Children and Youths*. W: *Świat małego dziecka. Przestrzeń instytucji, cyberprzestrzeń i inne przestrzenie dzieciństwa*. Red. H. Krauze-Sikorska, M. Klichowski. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2017.

- Borzucka-Sitkiewicz K., Sas-Nowosielski K.: *Stosowanie substancji psychoaktywnych przez młodzież szkół śląskich – zasięg, skutki i przeciwdziałanie*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2007.
- Bulska J.: *Budowanie kompetencji zdrowotnych ludzi w środowisku ich życia. Propozycje metodyczne dla pedagogów, nauczycieli, wychowawców i pracowników medycznych, wskazówki dla nauczycieli*. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit”, 2008.
- Bulska J.: *Środowisko rodzinne w trosce o zdrowie dziecka*. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit”, 2012.
- „Chowanna” 2008, T. 2 (31): *Psychospołeczne konteksty problemów zdrowia rodziny w perspektywie edukacji zdrowotnej* [red. E. Syrek].
- „Chowanna” 2010, T. 1 (34): *Dzieciństwo – witraż bolesny* [red. E. Jarosz].
- „Chowanna” 2017, T. 2 (49): *Zagadnienie oporu w perspektywie interdyscyplinarnej – między emancypacją a stagnacją* [red. E. Bielska].
- Czerkawski A.: *Szkolnictwo zawodowe a rynek pracy województwa katowickiego w latach dziewięćdziesiątych*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2003.
- Czerkawski A.: *Wykluczenie edukacyjne niedostosowanych społecznie*. „Chowanna” 2011, T. 1 (36).
- Dobosz D.: *Intymny portret – społeczno-kulturowe konteksty seksualności kobiet w okresie wczesnej dorosłości. Badania z wykorzystaniem metody Photovoice*. W: *Rozważania na temat kondycji polskiego społeczeństwa*. Red. A. Pytka, K. Maciąg. Lublin: Tygiel, 2018.
- Dobosz D.: *Ślub, rozwód, kohabitacja – w opinii Polek i Brytyjek*. „Pedagogika Społeczna” 2012, nr 4.
- Dobosz D., Gierczyk M.: *Funkcjonowanie Polek w związkach binacjonalnych – analiza zjawiska tle problematyki migracji*. V: *Sociální pedagogika ve světle společenského, institucionálního a individuálního ohrožení*. Eds. S. Neslušanová, M. Niklová, E. Jarosz. Brno: Institut Mezioborových Studií, 2015.
- Dobre praktyki resocjalizacyjne w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich w Polsce*. Red. M. Bernasiewicz, M. Noszczyk-Bernasiewicz. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2018.
- Dramska D.: *Proces instytucjonalizacji zawodu logopedy w Polsce. Zarys problemu*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2001.
- Dramska D.: *Profesjonalna tożsamość logopedów w Polsce w świetle przeprowadzonych badań*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2001.
- Dworak A.: *Cele i zakres edukacji zdrowotnej rodziny z dzieckiem chorym przewlekle*. W: *Edukacja zdrowotna. Dokonania, aktualności, perspektywy*

- wy. Red. I. Gembalczyk, B. Fedyn. Racibórz: Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Raciborzu, 2013.
- Dworak A.: *Cybertechnologie – o potrzebie działań kompensacyjnych, wychowawczych i edukacyjnych*. „Wychowanie na co Dzień” 2017.
- Dworak A.: *Edukacja zdrowotna i promocja zdrowia jako nabywanie kompetencji zdrowotnych przez kobiety*. W: *Kobieta – zdrowie – ciało. Perspektywa biopsychospołeczna*. Red. A. Dworak, K. Leksy. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2014.
- Dworak A.: *Jakość życia dziecka z alergią – uwarunkowania środowiska rodzinnego*. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit”, 2010.
- Dworak A.: *Konieczność edukacji zdrowotnej w systemie zagrożeń zdrowia dzieci i młodzieży*. „Problemy Higieny i Epidemiologii” 2018, nr 99 (2).
- Dworak A.: *Physical Activity as a Challenge for the Education and the Promotion of Women’s Health*. „Chowanna” 2017, T. 2 (49).
- Dworak A.: *W trosce o zdrowie kobiet – edukacja i promocja zdrowia kobiet*. W: *Kobieta w mozaice kulturowej*. Red. E. Zawisza, M. Lubinińska-Bogacka. Kraków: Wydawnictwo „Scriptum”, 2014.
- Dworak A.: *Zachowania zdrowotne dzieci i młodzieży a środowisko rodzinne*. W: *Pedagogika społeczna wobec zagrożeń człowieka i idei sprawiedliwości społecznej*. Red. W. Danilewicz, W. Theiss. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak, 2014.
- Dworak A.: *Zdrowie i zachowania zdrowotne kobiet. Perspektywa społeczno-pedagogiczna*. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit”, 2018.
- Dworak A.: *Zdrowie prokreacyjne fundamentem rodzicielstwa*. W: *Rodzicielstwo w różnych fazach rozwoju rodziny*. Red. J. Brągiel, B. Górnicka. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, 2017.
- Dyrda B.: *Edukacyjne wspieranie rozwoju uczniów zdolnych – studium społeczno-pedagogiczne*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”, 2012.
- Educational Democratization in Poland. Tradition and Post-Communist Transformation*. Eds. D.K. Marzec, A. Radziejewicz-Winnicki. Częstochowa-Katowice: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej, 1998.
- Educational and Social Transformation in Poland and other Post-Communist Countries*. Eds. E. Górnikowska-Zwolak, A. Radziejewicz-Winnicki. Katowice-Dąbrowa Górnicza: LW-Press, 1992.
- Edukacja a życie codzienne*. T. 1-2. Przygot. materiałów do dr. i red. nauk. A. Radziejewicz-Winnicki. Przy współdz. E. Bielskiej. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2002.

- Edukacja, kultura, sztuka – spoiwość a integracja. Red. A. Rzymełka-Fraćkiewicz, T. Wilk. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2016.
- Front-Dziurkowska K.: *Kobieta – matka i pracownik. Trudności w realizacji ról społecznych*. W: *Problemy nauk społecznych, humanistycznych, ekonomicznych. Konteksty i wyzwania*. Red. K. Pujer. Wrocław: Exante Wydawnictwo Naukowe Klaudia Pujer, 2017.
- Front-Dziurkowska K.: *Macierzyństwo jako niejawne oblicze wykluczenia społecznego*. W: *Pedagogika wobec problemów życia w społeczeństwie ryzyka. Diagnoza, terapia, profilaktyka / Pedagogy and the Challenges of Living in a Risk Society. Diagnosis, Therapy, Prevention*. Red. M. Orłowska, B. Marzec. Dąbrowa Górnicza: Wydawnictwo Naukowe Wyższej Szkoły Biznesu, 2017.
- Front-Dziurkowska K.: *Uzależnienie a wzory komunikowania w Internecie (rozmiary, uwarunkowania i konsekwencje)*. W: *Współczesna szkoła w następstwie przemian społeczno-kulturowych. Studia i refleksja socjopedagogiczna*. Red. A. Rzymełka-Fraćkiewicz. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit”, 2014.
- Front-Dziurkowska K., Dobosz D.: *Czy istnieje problem seksualizacji chłopców i mężczyzn? „Dziecko Krzywdzone. Teoria, Badania, Praktyka” 2017, vol. 16, nr 3*.
- Gierczyk M.: *The Contribution of Gifted Individuals and Nonconformist Behaviours to Virtues in the Public Sphere*. „Studia Edukacyjne” 2018, T. 47.
- Gierczyk M.: *Pojęcie „zdolność” w narracji studentów angielskich i polskich: ujęcie kognitywne*. „Studia Edukacyjne” 2017, T. 45.
- Gierczyk M.: *Segregacja uczniów w perspektywie uzdolnień*. W: *Edukacja i społeczeństwo. Dynamika socjopedagogicznych konstrukcji*. Red. A. Gromkowska-Melosik et al. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2018.
- Gierczyk M.: *Uczeń zdolny w polskiej i angielskiej przestrzeni szkolnej. Studium komparatystyczne*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2019.
- Górnikowska-Zwolak E. przy współpracy Tobor A.: *Szkic do portretu Ślązaczki. Refleksja feministyczna*. Katowice: „Śląsk”, 2000 (wyd. 2. popr. i uzupeł. – Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2004).
- Guzy-Steinke H., Wilk T.: *Uczeń i teatr: realia a poszukiwania możliwości realizacji edukacji teatralnej w szkole*. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit”, 2009.
- Jakość życia w chorobie. Społeczno-pedagogiczne studium indywidualnych przypadków*. Red. E. Syrek. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2001.

- Jarosz E.: *Badania dotyczące dzieciństw(a) – perspektywa praw dziecka*. „Problemy Wczesnej Edukacji” 2018, nr 4 (43).
- Jarosz E.: *Dom, który krzywdzi*. Katowice: Śląsk, 2001.
- Jarosz E.: *Dzieci i ryby głosu nie mają? Kontestacja przedmiotowego statusu dziecka – w kierunku uczestnictwa społecznego*. „Studia Edukacyjne” 2011, T. 15.
- Jarosz E.: *Dziecko i dzieciństwo – dialektyka konstruktów w dyskursie społecznym i naukowo-badawczym*. „Studia Edukacyjne” 2018, T. 50.
- Jarosz E.: *Dziecko i dzieciństwo – pejzaż współczesny. Rzecz o badaniach nad dzieciństwem*. „Pedagogika Społeczna” 2017, nr 2.
- Jarosz E.: *Jakość dzieciństwa w Polsce – diagnoza krytyczna i rekomendacje*. „Pedagogika Społeczna” 2014, nr 1 (51).
- Jarosz E.: *Międzynarodowe standardy przeciwdziałania krzywdzeniu dzieci*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”, 2008.
- Jarosz E.: *„Nic o was bez was” – obywatelstwo dzieci i młodzieży – rekomendacje globalne i rzeczywistość*. W: *Młodzież w dobie przemian kulturowych*. Red. K. Segiet. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, 2015.
- Jarosz E.: *Obywatelstwo dzieci – oblicza dyskursu*. „Pedagogika Społeczna” 2014, nr 3 (53).
- Jarosz E.: *Ochrona dzieci przed krzywdzeniem. Perspektywa globalna i lokalna*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2008 (wyd. 2. – 2009).
- Jarosz E.: *Partycypacja dzieci a rozwój zaangażowania obywatelskiego*. „Pedagogika Społeczna” 2016, nr 2 (60).
- Jarosz E.: *Partycypacja społeczna dzieci – współczesna odsłona dyskursu. Kontestacja i kontrdziałanie wobec społecznej ekskluzji dzieci*. „Kultura i Edukacja” 2019, nr 1.
- Jarosz E.: *Przemoc wobec dzieci. Reakcje środowisk szkolnych*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 1998.
- Jarosz E.: *Przemoc w wychowaniu. Między prawnym zakazem a społeczną akceptacją. Monitoring Rzecznika Praw Dziecka*. Warszawa: Biuro Rzecznika Praw Dziecka, 2015.
- Jarosz E.: *Społeczne wykluczenie i dyskryminacja dzieci – marginalizowany obszar nierówności społecznych*. „Studia Edukacyjne” 2013, T. 24.
- Jarosz E.: *Wybrane obszary diagnozowania pedagogicznego*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2001 (kolejne wydania co roku, do wyd. 7. w roku 2007).
- Jarosz E., Gierczyk M.: *Photovoice w badaniach i działaniach społecznych*. „Pedagogika Społeczna” 2016, nr 2.
- Jarosz E., Michalak M.: *Bicie dzieci... czas z tym skończyć! Kontestacja kar cielesnych we współczesnym świecie*. Warszawa: Biuro Rzecznika Praw Dziecka, 2018.

- Jarosz E., Nowak A.: *Dzieci – ofiary przemocy w rodzinie. Raport Rzecznika Praw Dziecka: Funkcjonowanie znowelizowanej ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie*. Warszawa: Biuro Rzecznika Praw Dziecka, 2012.
- Jarosz E., Syrek E.: *Działalność naukowo-badawcza i organizacyjna Katedry Pedagogiki Społecznej Uniwersytetu Śląskiego w latach 1980/81–2009/10. Wokół szkoły naukowej Profesora Andrzeja Radziewicz-Winnickiego*. W: *Czas społeczny akademickiego uczestnictwa w rozwoju i doskonaleniu civil society. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Radziewiczowi-Winnickiemu w 65. rocznicę urodzin*. Red. E. Syrek. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2010.
- Jarosz E., Wysocka E.: *Diagnoza psychopedagogiczna. Podstawowe problemy i rozwiązania*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”, 2006.
- Jasiński W.: *Aby wychowanie mogło służyć rozwojowi*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 1994.
- Jasiński W.: *Od konieczności do podmiotowości*. Jastrzębie Zdrój: [s.n.], 1993.
- Kamińska U.: *Zarys metodyki pracy opiekuńczo-wychowawczej w rodzinnych i instytucjonalnych formach wychowania*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2002 (do wyd. 4. w roku 2005).
- Kamińska U.: *Zranione dzieciństwo. Wychowankowie Domu Dziecka mówią*. Katowice: Śląsk, 2000.
- Kowalczywska-Grabowska K.: *Funkcja koordynatora ds. promocji zdrowia w opinii szkolnych koordynatorów należących do Krajowej Sieci Szkół Promujących Zdrowie*. „Chowanna” 2016, T. 2 (47).
- Kowalczywska-Grabowska K.: *Prokreacyjny aspekt zdrowia kobiet (na przykładzie społeczności lokalnych na Śląsku)*. „Nowiny Lekarskie” 2012, nr 3 (81).
- Kowalczywska-Grabowska K.: *Promocja zdrowia w środowisku lokalnym. Założenia teoretyczne i praktyczne egzemplifikacje (perspektywa pedagogiczna)*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2013.
- Kowalczywska-Grabowska K.: *Zagrożenia społeczne w dobie transformacji w miastach średniej wielkości województwa śląskiego*. Dąbrowa Górnicza: Wyższa Szkoła Biznesu, 2007.
- Kowalczywska-Grabowska K., Górńska M., Kot-Radojewska M.: *Niedostosowanie społeczne w percepcji i doświadczeniach uczniów i nauczycieli różnych typów szkół. Analiza porównawcza*. Dąbrowa Górnicza: Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej, 2009.
- Kowalczywska-Grabowska K., Świątkiewicz-Mośny M.: *Youth and Cancer Prevention (with the Example of Cervical Cancer)*. „The New Educational Review” 2017, vol. 50, no. 4.

- Kowalczevska-Grabowska K. et al.: *Teachers' Opinions on Health Education Implementation in Polish Lower and Upper Secondary Schools*. „The New Educational Review” 2017, vol. 47, no. 1.
- Kowalska-Kantyka M.: *Sytuacja dzieci i młodzieży niepełnosprawnej w okresie transformacji systemowej. (Na przykładzie byłego województwa katowickiego)*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2000.
- Krasoń K., Czerkawski A.: *Skłonność emergencyjna dzieci i adolescentów. Utopia socjoempatycznej podmiotowości, zachowania ryzykowne a potencjał ekspresyjny spotkania*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2009.
- Leksy K.: *Kobieta „menedżerem” codzienności – wielość pełnionych ról a zdrowie*. W: *Kobieta w mozaice kulturowej*. Red. E. Zawisza, M. Lubińska-Bogacka. T. 1: *Rola stereotypów i kultury w kreacji kobiecości*. Kraków: Wydawnictwo „Scriptum”, 2014.
- Leksy K.: *Kobieta wobec wyzwań życia codziennego – konsekwencje dla zdrowia*. W: *Kobieta – zdrowie – ciało. Perspektywa biopsychospołeczna*. Red. A. Dworak, K. Leksy. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2014.
- Leksy K.: *Nadmierna masa ciała – konteksty psychospołeczne i pedagogiczno-edukacyjne*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2013.
- Leksy K.: *Rola rodziny w kształtowaniu prozdrowotnych postaw wobec własnego ciała i zdrowia dziewcząt*. W: *Kobieta – zdrowie – ciało. Perspektywa biopsychospołeczna*. Red. A. Dworak, K. Leksy. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2014.
- Leksy K.: *Świat wirtualny jako przestrzeń życia współczesnego człowieka. Implikacje dla stanu zdrowia*. W: *Psychospołeczne i środowiskowe konteksty zdrowia i choroby*. Red. K. Borzucka-Sitkiewicz. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2016.
- Leksy K.: *Zdominowani przez technologię informatyczno-komunikacyjną – o konsekwencjach naznaczenia cyfrowym dzieciństwem*. „Chowanna” 2018, T. 2 (51).
- Leksy K.: *Znaczenie szkolnej edukacji zdrowotnej w kreowaniu jakości zdrowia dzieci i młodzieży*. W: *Współczesna szkoła w następstwie przemian społeczno-kulturowych. Studia i refleksje socjopedagogiczne*. Red. A. Rzymek-Frąckiewicz. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne „Akapi”, 2014.
- Leksy K., Dworak A.: *Possibilities of Shaping Health-Seeking Behaviours Among Children and Teenagers of the „Digital Natives” Generation*. „Studia Edukacyjne” 2018, T. 50.

- Malorny I.: *Ryzyko uzależnienia młodzieży szkolnej od narkotyków. Strategie profilaktyczne i interwencyjne podejmowane w środowisku lokalnym*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2016.
- Między rezygnacją a wyzwaniem. Czyli Jak pomóc sobie i swojemu umysłowo upośledzonemu dziecku*. Aut. J. Kamińska-Reyman, K. Kucyper. Katowice: Wydawnictwo „Wieczorek-Press”, 1994.
- Model kształcenia kadr dla potrzeb kształcenia specjalnego – pedagogiki resocjalizacyjnej*. Red. H. Gąsior. Warszawa: TWWP, 1983.
- Nauczanie społecznie niedostosowanych*. Red. H. Gąsior. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1992.
- Niektóre obszary pracy opiekuńczo-wychowawczej i edukacyjnej szkoły i środowiska lokalnego*. Red. T. Wilk. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2007.
- Niezgoda M.: *Szkoła i skolaryzacja*. W: *Encyklopedia socjologii*. T. 4: S-Ż. Kom. red. Z. Bokszański et al. Red. nauk. K.W. Frieske et al. Warszawa: Oficyna Naukowa, 2002.
- Noszczyk-Bernasiewicz M.: *Niedostosowanie społeczne*. W: *Słownik metod, technik i form pracy socjalnej, opiekuńczej i terapeutycznej*. Red. A. Weissbrot-Koziarska, I. Dąbrowska-Jabłońska. T. 4. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, 2016.
- Noszczyk-Bernasiewicz M.: *Nieletni przestępcy w percepcji personelu i nadzoru resocjalizacyjnego oraz studentów resocjalizacji*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2010.
- Noszczyk-Bernasiewicz M.: *Pedagogika resocjalizacyjna*. W: *Słownik metod, technik i form pracy socjalnej, opiekuńczej i terapeutycznej*. Red. A. Weissbrot-Koziarska, I. Dąbrowska-Jabłońska. T. 4. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, 2016.
- Nowak A.: *Bezrobocie wśród niepełnosprawnych. (Studium pedagogiczno-społeczne)*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2002.
- Nowak A.: *Wybrane edukacyjne i prawne aspekty niepełnosprawności*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 1999.
- Nowak A.: *Zarys postępowania z nieletnimi dla pedagogów*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 1998 (wyd. 2. popr. i uaktual. – 1999).
- Nowak A.: *Zarys prawa dla pedagogów społecznych*. Katowice: Wydawnictwo Śląskiej Wyższej Szkoły Zarządzania im. gen. Jerzego Ziętka w Katowicach, 2005.
- Nowak A., Wysocka E.: *Problemy i zagrożenia we współczesnym świecie. Elementy patologii społecznej i kryminologii*. Katowice: „Śląsk”, 2001.

- Obecność sztuki teatralnej w codzienności życia społecznego. Nowe obszary zainteresowań pedagogiki społecznej.* Red. T. Wilk. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2015.
- O potrzebie edukacji zdrowotnej kobiet w świetle badań społeczno-pedagogicznych.* Red. J. Bułska. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2013.
- Paedagogica societatis. Przedmiot, zadania a współczesność.* Red. A. Radziejewicz-Winnicki. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1985.
- Pedagogika a socjologia wychowania. (Szkice socjopedagogiczne).* Red. A. Radziejewicz-Winnicki. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1986.
- Pedagogika społeczna u schyłku XX wieku. (Zagadnienia wybrane). Praca zbiorowa wraz z wyborem tekstów.* Red. A. Radziejewicz-Winnicki. Katowice: ZSPM-Press, 1992.
- Pedagogika społeczna w perspektywie przemian gospodarczych.* Red. A. Radziejewicz-Winnicki. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1987.
- Pedagogika społeczna w Polsce – między stagnacją a zaangażowaniem.* Red. E. Górnikowska-Zwolak, A. Radziejewicz-Winnicki, przy współpracy A. Czerkawskiego. T. 1-2. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 1999.
- Pedagogika społeczna w Polsce po 1989 roku (przemiany w nauce, obecność międzynarodowa, kręgi tematyczne prac badawczych).* Red. A. Radziejewicz-Winnicki, M. Noszczyk-Bernasiewicz. Katowice: Wydawnictwo Śląskiej Wyższej Szkoły Zarządzania im. gen. Jerzego Ziętka w Katowicach, 2007.
- Problemy i tendencje rozwojowe we współczesnej pedagogice społecznej w Polsce.* Red. A. Radziejewicz-Winnicki. Katowice: „Śląsk”, 1995.
- Radziejewicz-Winnicki A.: *Essays in Social Pedagogy.* Katowice: Uniwersytet Śląski, 1988.
- Radziejewicz-Winnicki A.: *Methodological Solutions in the Pedagogical Research on Identification Processes.* Joensuu: University of Joensuu, Faculty of Education, 1984.
- Radziejewicz-Winnicki A.: *Modernizacja niedostrzeganych obszarów rodzimej edukacji.* Katowice: „Śląsk”, 1995.
- Radziejewicz-Winnicki A.: *Modernization and Democratization of Extramural Areas: the Case of Poland.* Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 1994.
- Radziejewicz-Winnicki A.: *Oblicza zmieniającej się współczesności (szkice z pedagogiki społecznej, etnografii edukacyjnej i socjologii transformacji).* Kraków: Impuls, 2001.
- Radziejewicz-Winnicki A.: *Pedagogika społeczna w obliczu realiów codzienności.* Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, 2008.

- Radziewicz-Winnicki A.: *Tradition and Reality in Educational Ethnography of Post-Communist Poland. Essays in Sociology of Education and Social Pedagogy*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 1998.
- Radziewicz-Winnicki A.: *W poszukiwaniu homo oeconomicus. Szkice polemiczne o wychowaniu*. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1989.
- Raś D.: *O poprawie winowajców w więzieniach i zakładach dla nieletnich. Propozycje prawników, lekarzy, działaczy społecznych i pedagogów oraz rozwój więziennictwa do połowy XX wieku*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2005 (wyd. 2. uzup. – 2006, wyd. 3 – 2007).
- Raś D.: *Przestępczość i wychowanie w dwudziestoleciu międzywojennym. Wybór tekstów*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2011.
- Raś D.: *Rodziny ubogie i przestępczość od XVI do XX wieku. Warunki życia, badania psychologiczno-społeczne dobroczynność i wychowanie młodzieży*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2011.
- Raś D.: *Skarby cieszyńskiej trówy: Zakład Wychowawczy w Cieszynie (1912–1937). Historia, ludzie, praca*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2013.
- Raś D.: *Uwagi o więzieniach, zapobieganiu występkom i wychowaniu młodzieży. Wybór tekstów z XV–XX w.* Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2011.
- Raś D., Kosek-Nita B.: *„Auxilium Sociale – Wsparcie Społeczne”. Analiza zawartości pisma 1997–2007*. Katowice: Wydawnictwo „Śląsk”, 2007.
- Resocjalizacja, diagnoza, wychowanie*. Red. B. Kosek-Nita, D. Raś. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 1999.
- Resocjalizacja młodzieży niedostosowanej społecznie – wybrane konteksty*. Red. A. Nowak. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2006.
- Roter A.: *Proces socjalizacji dzieci w warunkach ubóstwa społecznego*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2005.
- Rzymełka-Frąckiewicz A.: *Obniżenie wieku szkolnego – sukces czy porażka reformy edukacyjnej? Na podstawie opinii rodziców dzieci szkolnych – sześciolatków*. W: *Codziennosc szkoły. Uczeń / The Everyday Life at School. The Apprentice*. Red. E. Bochno, I. Nowosad, M.J. Szymański. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls, 2014.
- Rzymełka-Frąckiewicz A.: *Politycy wobec przemian edukacyjnych. Studium odpowiedzialności społecznej*. Katowice: Wydawnictwo Adam Marszałek, 2010.
- Rzymełka-Frąckiewicz A.: *Sześciolatek w szkolnej ławce – obniżenie obowiązkowego wieku szkolnego w polskim systemie edukacyjnym*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2017.

- Rzymełka-Frańkiewicz A., Wilk T.: *Logic of Some - Selected - Concepts in Contemporary Education (Between Education and Perception of Committed Art/Theatre)*. Przekł. T. Siobowicz. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit”, 2014.
- Seebauer R., Radziejewicz-Winnicki A., Górnikowska-Zwolak E.: *Podręczny słownik terminów z zakresu nauk o wychowaniu: angielsko-niemiecko-polski*. Katowice: Wydawnictwo Naukowe „Śląsk”, 2001.
- Stankowski A.: *Determinanty środowiskowe niedostosowania społecznego dzieci i młodzieży*. Katowice: Gnome, 2002.
- Stankowski A.: *Elementy terapii pedagogicznej w pracy nauczyciela-wychowawcy (skrypt przeznaczony dla studentów kierunków pedagogicznych)*. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1986.
- Stankowski A.: *Narkomania - narkotyki - narkomani. Wybrane zagadnienia. (Skrypt dla studentów kierunków pedagogicznych)*. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1988.
- Stankowski A.: *Negatywizm szkolny młodzieży niedostosowanej społecznie. Przyczyny, profilaktyka*. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1991.
- Stankowski A., Stankowska N.: *Wybrane problemy patologii społecznej i resocjalizacji. Szkice pedagogiczne*. [Żiar nad Hronom: Aprint], 2002.
- Suchodolski B.: *Opinia o działalności naukowej i dydaktycznej doc. dr. hab. Andrzeja Radziejewicza-Winnickiego w związku z wystąpieniem Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Śląskiego o nadanie tytułu profesora*. Warszawa. 1987. Archiwum domowe prof. A. Radziejewicza-Winnickiego. Maszynopis.
- Syrek E.: *Aspiracje życiowe młodzieży niedostosowanej społecznie*. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1986.
- Syrek E.: *Pomoc rodzinie z dzieckiem przewlekle chorym. W: Społeczne i jednostkowe konteksty pomocy, wsparcia społecznego i poradnictwa*. Red. M. Piórunek. T. 1: *Koncepcje - dyskursy - inspiracje*. Poznań: Wydawnictwo UAM, 2018.
- Syrek E.: *Przemoc w rodzinie - wybrane konteksty zaniechania dziecka chorego*. W: *(Prze)moc w rodzinie. Instytucjonalne formy (po)mocy*. Red. M. Orłowska, M. Gościńiewicz, G. Pisarczyk. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne Akapit, 2014.
- Syrek E.: *Społeczne nierówności w zdrowiu - znaczenie edukacji zdrowotnej w jej ograniczaniu*. W: *Ku życiu wartościowemu. Idee, koncepcje, praktyki*. T. 2: *Koncepcje - praktyki*. Red. W. Danilewicz, J. Nikitorowicz, M. Sobiecki. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls, 2018.

- Syrek E.: *Subdyscypliny pedagogiki, socjologii i psychologii. Konteksty interdyscyplinarnego zainteresowania zdrowiem i chorobą w naukach społecznych*. W: *Pedagogika zdrowia w teorii i praktyce*. Red. B. Zawadzka, T. Łączka. Kielce: Wydawnictwo Naukowe UJK, 2017.
- Syrek E.: *Środowisko życia człowieka – niektóre zagrożenia zdrowia publicznego*. W: *Środowisko uczestnictwa społecznego jednostek i grup*. Red. J. Modrzewski, A. Matysiak-Błaszczak. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM, 2018.
- Syrek E.: *Trudne rodzicielstwo w sytuacji choroby terminalnej dziecka*. W: *Rodzicielstwo w obliczu trudności i problemów życiowych oraz ich przewyżczanie*. Red. J. Brągiel. Opole: Wydawnictwo Uniwersytetu Polski, 2017.
- Syrek E.: *Wstępy i kontynuacje obszarów badawczych Katedry Pedagogiki Społecznej Uniwersytetu Śląskiego*. W: *Pedagogika społeczna – wstępy i kontynuacje*. Red. E. Marynowicz-Hetka, E. Skoczylas-Namielska. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2015.
- Syrek E.: *Wychowanie jako przedmiot analiz pedagogiki społecznej i socjologii wychowania. (Skrypt przeznaczony dla studentów pedagogiki wszystkich lat)*. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1987.
- Syrek E.: *Zdrowie i wychowanie a jakość życia. Perspektywy i humanistyczne orientacje poznawcze*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2008.
- Syrek E.: *Zdrowie psychospołeczne młodzieży czasu współczesnych przemian – konteksty kształtowania umiejętności życiowych*. W: *Młodzież w dobie przemian społeczno-kulturowych*. Red. K. Segiet. Poznań: Wydawnictwo UAM, 2015.
- Syrek E.: *Zdrowie, jakość życia i promocja zdrowia seniorów. V: Seniori z pohledu socjalni pedagogiky*. Eds. P. Muhlpacher, M. Bargel. Brno: Institut Mezioborovych Studii, 2011.
- Syrek E.: *Zdrowie. Szkoła i zdrowie*. W: *Zagrożenia człowieka i idei sprawiedliwości społecznej. V Zjazd Pedagogów Społecznych*. Red. T. Pilch, T. Sosnowski. T. 1. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak, 2013.
- Syrek E.: *Zdrowie w aspekcie pedagogiki społecznej*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2000.
- Syrek E., Borzucka-Sitkiewicz K.: *Edukacja zdrowotna*. Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, 2009.
- Szacki J.: *O szkołach naukowych (zarys problematyki)*. „Studia Socjologiczne” 1975, nr 4.
- Szanować – słuchać – wspierać – chronić: prawa dzieci w rodzinie, szkole, społeczeństwie*. Red. E. Jarosz, B. Dyrda. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2013.

- Szwed M., Wieczorek L.: *Dzieciobójstwo. Od przepisu prawa do indywidualnego przypadku*. Katowice: Wydawnictwo „Śląsk”, 2009.
- Świątkiewicz-Mośny M., Kowalczevska-Grabowska K.: *Występowanie raka szyjki macicy u mieszkanek Tychów – rozpoznanie problemu oraz opinii na temat działań profilaktycznych podejmowanych w społeczności lokalnej (perspektywa socjopedagogiczna)*. „Chowanna” 2018, T. 2 (51).
- Teacher Strategies. A Review and Critique of Chosen Conceptions*. Ed. A. Radziejewicz-Winnicki. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1991.
- Vybrané problémy slovenskej a poľskej sociálnej pedagogiky*. Eds. J. Hroncová, M. Walancik. Banská Bystrica: UMB, 2009.
- Walancik M.: *Fenomen stanu życia wojskowego a stan oczekiwań młodzieży współczesnej. Tradycja a ponowoczesność w eksplikacjach socjopedagogicznych*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2008.
- Walancik M.: *Zamiana społeczna a opinie poborowych o zasadniczej służbie wojskowej*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2007.
- Wieczorek L.: *Diagnoza społeczna w zakresie zagrożeń patologiami na terenie miasta Dąbrowa Górnicza. Listopad 2008*. Katowice: „Śląsk” Wydawnictwo Naukowe, 2008.
- Wieczorek L.: *Przestępczość i demoralizacja nieletnich w Polsce w okresie transformacji ustrojowej*. Katowice: „Śląsk”, 2005.
- Wieczorek L., Sosnowski M.: *Skazani na rynku pracy*. Katowice: Wydawnictwo „Śląsk”, 2007 (wyd. 2. – 2008).
- Wilk T.: *Bukowno – między Małopolską a Górnym Śląskiem. Przestrzeń egzystencji i aktywizacji społeczności lokalnej. (Studium socjopedagogiczne)*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2006.
- Wilk T.: *Edukacja, wartości i style życia reprezentowane przez młodzież w Polsce w odmiennych regionach gospodarczych*. Kraków: „Impuls”, 2003.
- Wilk T.: *Możliwości zaspokojenia potrzeb edukacyjnych młodzieży w warunkach zmiany społecznej w Polsce*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2002.
- Wilk T.: *Oswajanie przestrzeni czyli O odpowiedzialności jako kategorii rewitalizującej przestrzeń życia społecznego*. „Pedagogika Społeczna” 2016, R. 15, nr 3.
- Wilk T.: *Rewitalizacja społeczna poprzez współczesną sztukę teatralną w ocenie reprezentantów (twórców i odbiorców) sztuki dramatycznej Legnicy, Nowej Huty i Wałbrzycha*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2010.
- Wilk T.: *Spotkania ze sztuką – przestrzeń wychowania i socjalizacji człowieka*. „Pedagogika Społeczna” 2018, R. 17, nr 1.

- Wokół problematyki upośledzenia i wsparcia społecznego. Red. A. Czerkawski, A. Roter, A. Radziejewicz-Winnicki. Katowice: Śląska Wyższa Szkoła Zarządzania im. gen. Jerzego Ziętka, 2007.
- Wójcik M.: *Kształtowanie się polskiej pedagogiki rodzinnej w latach 1918-1939. Podstawy teoretyczne, kierunki rozwoju, praktyka*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 1998.
- Współczesna kobieta – szkice do portretu na tle przemian społeczno-kulturowych. Red. D. Dobosz, K. Joniec. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2014.
- Współczesna szkoła w następstwie przemian społeczno-kulturowych. *Studia i refleksje socjopedagogiczne*. Red. A. Rzymełka-Fraćkiewicz. Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne „Akapit”, 2014.
- Współczesne zagrożenia w strukturach społecznych. *Szkice badawcze z pedagogiki społecznej*. Red. E. Syrek. Katowice: Wieczorek-Press, 1993.
- Współcześni socjologowie o wychowaniu. (*Zarys wybranych koncepcji*). Red. A. Radziejewicz-Winnicki. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1993.
- Wybrane społeczno-socjalne aspekty marginalizacji. Red. A. Nowak. Katowice: Wydawnictwo Śląskiej Wyższej Szkoły Zarządzania im. Generała Jerzego Ziętka, 2005.
- Wybrane zagadnienia patologii społecznej – implikacje empiryczne. Red. A. Czerkawski, A. Nowak. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2008.
- Wybrane zagadnienia patologii społecznej i resocjalizacji. Red. A. Nowak, A. Czerkawski. Katowice: Śląska Wyższa Szkoła Zarządzania im. gen. Jerzego Ziętka, 2007.
- Wybrane zagadnienia z metodyki wychowania resocjalizującego. *Materiały do ćwiczeń dla studentów III i IV roku pedagogiki resocjalizacyjnej studiów dziennych i zaocznych*. Red. H. Gąsior. Katowice: Uniwersytet Śląski, 1980.
- Wysocka E.: *Człowiek a środowisko życia – podstawy teoretyczno-metodologiczne diagnozy*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”, 2007.
- Wysocka E.: *Diagnoza w resocjalizacji. Obszary problemowe i modele rozwiązań w ujęciu psychopedagogicznym*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2008.
- Wysocka E.: *Doświadczenie życia w młodości – problemy, kryzysy i strategie ich rozwiązywania*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2009.
- Wysocka E.: *Młodzież a religia. Społeczny wymiar religijności młodzieży*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2000.
- Wysocka E.: *Religijność a tolerancja. Obszary zależności*. Kraków: „Nomos”, 2000.

Zagrożenia zdrowia chorobami cywilizacyjnymi. *Pedagogiczne konteksty badawcze*. Red. J. Bułska. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2008.

Znaniecki F.: *Społeczne role uczonych*. Wybór, wstęp, przekł. tekstów ang. i red. nauk. J. Szacki. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1984.

Ewa Jarosz, Ewa Syrek

**With Tradition into the Future
Social Pedagogy in View of Civilizational
and Cultural Transformations
Forty Years of the Department of Social Pedagogy
at the University of Silesia in Katowice**

Summary: The article presents the development, directions and areas of scientific research conducted by scholars at the Department of Social Pedagogy at the University of Silesia in Katowice from the beginning of the Department's existence (1980/1981) until 2018. The conducted analyses emphasize first of all the expansion of research areas and the successive formation of the so-called "school" of social pedagogy characteristic of our academic centre. The areas of interest of the Department's research staff correspond to the cognitive and research needs resulting from the current socio-cultural transformations that are significant for the course of socialization and upbringing processes. The results of scientific research have been reflected, among others, in scientific publications (monographs and articles), and the titles of the most important ones are given in the article.

Keywords: social pedagogy, environment, social capital, socialization, upbringing, rehabilitation, prevention, family, education, culture, health, health promotion

Ewa Jarosz, Ewa Syrek

**Mit der Tradition in die Zukunft
Die Sozialpädagogik angesichts zivilisatorisch-kulturellen
Veränderungen
40-jähriges Jubiläum des Lehrstuhls für Sozialpädagogik
der Schlesischen Universität in Katowice**

Zusammenfassung: Der Beitrag schildert Entwicklung, Richtungen und Bereiche der wissenschaftlichen Forschungen, die von den Wissenschaftlern des Lehrstuhls für Sozialpädagogik der Schlesischen Universität in Katowice seit dessen Gründung (1980/1981) bis zum Jahr 2018 durchgeführt werden. Die hier zu präsentierten Analysen heben vor allem die Erweiterung der Forschungs-

bereiche und sukzessiv entwickelte und für schlesisches Universitätszentrum charakteristische „Schule“ der Sozialpädagogik hervor. Die von den einzelnen Wissenschaftlern des Lehrstuhls zu bearbeiteten Forschungsgebiete waren den kognitiven Forschungsbedürfnissen angepasst, die durch aktuellen sozial-politischen Wandel bedingt wurden und für den Verlauf von Sozialisierungs- und Erziehungsprozesse von Bedeutung sind. Die Forschungsergebnisse fanden ihre Widerspiegelung u.a. in wissenschaftlichen Publikationen (Monografien und Artikeln) und die Titel der wichtigsten von ihnen werden in vorliegendem Beitrag angeführt.

Schlüsselwörter: Sozialpädagogik, Milieu, Sozialkapital, Sozialisierung, Erziehung, Resozialisierung, Prävention, Familie, Bildung, Kultur, Gesundheit, Gesundheitsförderung